

# OIKEUSTIEDE

## JURISPRUDENTIA

XLIV

2011

---

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN VUOSIKIRJA

*Toimitusneuvosto*

Eva Tammi-Salminen, puheenjohtaja  
Tatu Leppänen  
Tapio Määttä  
Seppo Villa

*Toimittaja*

Tapani Lohi

*Tilausosoite*

Suomalainen Lakimiesyhdistys  
Kasarmikatu 23 A 17  
00130 Helsinki  
p. (09) 6120 300, f. (09) 604 668  
[www.lakimiesyhdistys.fi](http://www.lakimiesyhdistys.fi)  
[toimisto@lakimiesyhdistys.fi](mailto:toimisto@lakimiesyhdistys.fi)

© 2011 kirjoittajat ja Suomalainen Lakimiesyhdistys

ISSN-L 0355-8215

ISSN 0355-8215

ISBN 978-951-855-308-6

ISBN 978-951-855-727-5 (verkkokirja)

Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala 2011

**Antti Aine**

URHEILUOIKEUDEN  
KANTAVAT PERIAATTEET



---

# Sisällys

1	YLEISTÄ.....	5
2	YLEISET OPIT .....	8
	2.1 Rakenne.....	8
	2.2 Urheilu-oikeuden yleisten oppien kehittäminen.....	13
3	KANTAVAT PERIAATTEET .....	19
	3.1 Yleistä .....	19
	3.2 Vapausperiaate .....	23
	3.2.1 Toimintavapauden oikeudellinen suoja.....	23
	3.2.2 Yksilön toimintavapauden suojaamisen perustelu .....	26
	3.2.3 Yhdistysautonomia urheilussa .....	28
	3.3 Reilun pelin periaate .....	31
	3.3.1 Yleistä .....	31
	3.3.2 Sisällöllinen perustelu .....	32
	3.3.3 Soveltaminen .....	35
	3.4 Urheilukilpailujen sujuvusperiaate .....	39
	3.4.1 Yleistä .....	39
	3.4.2 Urheilun erityispiirteet EU-oikeudessa .....	40
	3.4.3 Sisällöllinen perustelu .....	46
4	KANTAVIEN PERIAATTEIDEN SOVELTAMINEN .....	49
	4.1 Yleistä .....	49
	4.2 Sisäinen ulottuvuus .....	49
	4.3 Ulkoinen ulottuvuus.....	52
5	YHTEENVETO.....	53
	LÄHTEET.....	55
	OIKEUSTAPAUKSET .....	57
	THE GENERAL PRINCIPLES OF SPORTS LAW.....	59



---

# Urheilu oikeuden kantavat periaatteet

## 1 YLEISTÄ

Urheilu oikeus on mielenkiintoisessa kehitysvaiheessa. Urheilu oikeudellinen tutkimus on voimistunut sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Tutkimusteemat ovat koskeneet varsin laajaa joukkoa erilaisia urheiluun ja sen oikeudelliseen sääntelyyn liittyviä kysymyksiä.<sup>1</sup> Tutkimusteemojen moninaisuus on johtanut jopa vaikutelmaan urheilu oikeudellisen keskustelun osittaisesta hajaantumisesta: temaattisia kokonaisuuksia on muodostunut rajallisesti, ja tutkimus on kohdistunut yksittäisten, sinällään merkityksellisten aiheiden käsittelyyn.

Asetelma on luonteva seuraus urheilu oikeuden kehitysvaiheesta. Kyse on varsin uudesta tutkimusalueesta, jolloin tarve monien yksittäisten tutkimuskysymysten tarkasteluun on ilmeinen. Tutkimuksessa on edetty ongelmakeskeisesti ja usein käytännöllisiä tiedonintressejä tyydyttäen. Valinta on ollut valli nneessa tilanteessa perusteltu, mutta jatkossa nousevat aiempaa voimakkaammin esille mahdollisuudet ja edellytykset jäsentää urheilu oikeuden yleistä rakennetta. Tutkimusintressi kohdistuu tällöin erityisesti urheilu oikeuden yleisiin oppeihin.

Keskustelu yleisistä opeista ei ole toissijaista urheilu oikeuden kehityksen kannalta. Useissa yhteyksissä on luonnehdittu, että yleiset opit muodostavat perustan itsenäiselle oikeudenalalle.<sup>2</sup> Yleiset opit ankkuroivat eräällä tavalla oikeudenalan perusrakenteen ja tekevät sen vertailukelpoiseksi muiden oikeudenalojen kanssa. Vasta yleisten oppien kautta syntyvät puitteet, jotka oikeuttavat pitämään määrättyä elämänaluetta koskevaa oikeudellista sääntelyä itsenäisenä oikeudenalana. Tilanne voidaan nähdä eräänlaisena uusien kehittyvien oikeudellisten sääntely-

---

<sup>1</sup> Ks. esim. *Rauste*, jossa käsitellään kattavasti urheilu oikeuden kenttään liittyviä kysymyksiä. Rausteen tarkastelussa on kuitenkin havaittavissa selvästi urheilun taloudellista ulottuvuutta painottava ote. Ks. tuoreesta urheilu oikeudellisesta tutkimuksesta esim. *Norros 2011*.

<sup>2</sup> Ks. tarkemmin esim. *Tuori 2004*, s. 1201.

ja tutkimusalueiden välisenä kamppailuna: vain vahvimmat sääntely- ja tutkimusalueet kykenevät vakiinnuttamaan asemansa sekä kehittymään itsenäisiksi oikeudenaloiksi, mikä vaikuttaa niiden institutionaaliseen asemaan yksittäisillä sektoreilla, kuten esimerkiksi yliopistolaitoksessa, ja yleisesti yhteiskunnassa. Tätä taustaa vasten on jossain määrin yllättävää, että urheilu-oikeuden yleisistä opeista on käyty kansallisesti vain vähän keskustelua.<sup>3</sup> Toisaalta on muistettava, että yleisiä oppeja ei ole mahdollista kehittää ilman kantavaa oikeudellista perustaa. Tarvitaan eri teemoja koskevaa urheilu-oikeudellista tutkimusta, johon yleisten oppien muodostaminen on mahdollista kiinnittää. Vaikuttaa siltä, että edellytykset urheilu-oikeuden yleisten oppien jäsentyneelle tarkastelulle ovat kypsymässä myös kansallisesti.<sup>4</sup>

Urheilu-oikeuden yleisiä oppeja voidaan lähestyä eri tavoin. Joissakin yhteyksissä on korostettu, että urheilu-oikeudellista teorianmuodostusta vaikeuttaa urheilua sääntelevän normiston niukkuus.<sup>5</sup> Urheilu-oikeuden itsenäinen oikeudellinen perusta nähdään ohuena, vaikka urheilu-oikeudelliseen teorianmuodostukseen voidaan saada tukea myös erilaisista oikeudellisista ratkaisukäytännöistä. Urheilu-oikeus ei näin arvioituna täyttäisi itsenäiselle oikeudenalalle asetettuja vaatimuksia. Se olisi pikemminkin määriteltävä yksittäistä elämänaluetta eli urheilua koskevaksi normien kokoelmaksi. Urheilu-oikeudellisen tutkimuksen tulisi palvella urheiluelämässä ilmenevää käytännöllistä tiedontarvetta, mutta alalla ei olisi muodostettavissa yleistä metodologiaa tai teoriaa oikeudellisen taustan hajaantumisen vuoksi.<sup>6</sup> Tutkimusongelmat ratkaistaisiin kulloinkin soveltuvan perinteisen oikeudenalain keinoin, ja urheilu näyttäytyisi vain näiden säännösten soveltamisen erityisenä toimintaympäristönä. Urheilu-oikeudelliselle tutkimukselle olisi tyypillistä ongelmakeskeisyys, joka ilmenisi erityisesti pyrkimyksenä muodostaa erilaisia käytännön ongelmia koskevia tulkintasuosituksia.

Urheilu-oikeuden rakennetta koskevaan keskusteluun voidaan liittää yhtenä juonteena arviointi urheilun ja oikeusjärjestyksen keskinäisistä suhteista. Yleiset opit määrittävät yhdeltä osin urheilun ja oikeuden välistä suhdetta. On mahdollista ajatella, että urheilussa on ydinalue, jossa ratkaisut tehdään urheilun sisäisin perustein.<sup>7</sup> Oikeudellinen puuttuminen tälle

<sup>3</sup> Ks. tästä keskustelusta esim. *Halila 2006*, s. 3–4.

<sup>4</sup> Ks. aiemmasta keskustelusta kuitenkin *Timonen 2004*, s. 294–295.

<sup>5</sup> Ks. *Halila 2006*, s. 2. Toisaalta joissakin yhteyksissä on esitetty näkemyksiä, joiden mukaan erityisesti EU-tasolla tulisi omaksua nimenomaista urheilu-oikeudellista sääntelyä esim. direktiivien muodossa. Ks. tarkemmin *Arnaut 2006*, s. 102.

<sup>6</sup> Ks. urheilu-oikeuden taustan pirstaloitumisesta esim. *Kinnunen 2004*, s. 56–58, ja *Timonen 2004*, s. 281.

<sup>7</sup> Ks. *Halila 2006*, s. 8.



alueelle voidaan nähdä ongelmalliseksi viime kädessä urheilun autonomian kannalta. Mikäli oikeusjärjestystä sovelletaan kokonaisuutenaan urheiluun, voidaan katsoa eräällä tavalla putoavan pohja pois urheilu oikeudelta. Urheilu oikeuden rajat on määriteltävä siten, että urheilun erityispiirteet voidaan ottaa arvioinnissa asianmukaisesti huomioon. Osin rinnakkaisen katsantotavan mukaan urheilu ja oikeus kietoutuvat toisiinsa: urheilu toimii oikeudellisesti määrittäneissä puitteissa. Näkökulma on voimistunut erityisesti urheilun markkinaistumis- ja oikeudellistumiskehityksen myötä. Oikeudellisista puitteista ei kuitenkaan seuraa sitä, että oikeudellinen sääntely rajaisi tarpeettomasti mahdollisuuksia urheilun toteuttamiseen sen eri muodoissa. Päinvastoin oikeudellinen sääntely voidaan nähdä myös urheilun autonomian turvaajana.

Urheilu oikeuden kehityksen kannalta yleisillä opeilla on keskeinen merkitys. Perustava näkökulmaero liittyy siihen, jäsennetäänkö urheilu oikeus vain yksittäisten ongelmatilanteiden ratkaisukehikoksi vai voidaanko urheilu oikeudella katsoa olevan itsenäistä, kokonaisvaltaista kantavuutta. Yleisten oppien avulla voidaan muodostaa perusta, johon yksittäisten ongelmatilanteiden systemaattinen arvioiminen on mahdollista kiinnittää. Yleisten oppien kehittäminen on vaativa tehtävä, koska urheilu oikeuden yleisiä oppeja koskevat keskustelunavaukset ovat olleet kansallisesti rajattuja. Toisaalta kehitys on nähtävä prosessina, joka rakentuu vaiheittain ja jota yksittäiset puheenvuorot vievät osaltaan eteenpäin.

Yleisiä oppeja koskevan tutkimuksen tehtävien voidaan katsoa jakaantuvan kahtaalle. Yleiset opit luovat perustan urheilu oikeuden sisäisen systematiikan kehittämiseksi. Samalla voidaan jäsentää urheilu oikeuden asemaa oikeusjärjestyksessä. Yleisten oppien avulla voidaan luoda edellytyksiä urheilu oikeuden ja muiden oikeudenalojen välisten yhteensovittamiskysymysten ratkaisemiselle. Kyse on keskeisiltä osin oikeusjärjestyksen systemaattisuuden edistämisestä.

Yleisten oppien kenttä on laaja. Seuraavassa luvussa on hahmotettava yleisten oppien ominaispiirteet, minkä jälkeen voidaan arvioida tapaa, jolla urheilu oikeuden yleisiä oppeja on syytä lähteä kehittämään. Kehittäminen etenee usein asteittain. On määriteltävä, millainen lähestymistapa urheilu oikeuden yleisten oppien kehittämiseen on vallitsevassa tilanteessa perustelluin.

## 2 YLEISET OPIT

### 2.1 Rakenne

Oikeusjärjestyksen ja samalla yksittäisten oikeudenalojen yleisistä opeista voidaan esittää erilaisia näkemyksiä.<sup>8</sup> Yleisten oppien keskeisiksi osiksi on vakiintuneesti luettu kuuluvan oikeuskäsitteet, oikeusperiaatteet ja niitä koskevat oikeudelliset teoriat.<sup>9</sup> On mahdollista puhua yleisten oppien ydinalueesta, joka luo puitteet oikeusjärjestyksen systemaattiselle jäsentämiselle ja arvioimiselle.

Oikeuskäsitteet määrittävät yhteyden oikeusjärjestyksen ja yhteiskunnallisten tosiasioiden välille. Oikeuskäsitteet auttavat näin hahmottamaan oikeudellisia ongelmia. Niiden voidaan katsoa muodostavan eräänlaisen linssin, jonka lävitse oikeuden sääntelykohdetta arvioidaan. Kysymys on keskeisesti siitä, mitä seikkoja pidetään kulloinkin oikeudellisesti merkityksellisinä. Olennaiset seikat erotetaan epäolennaisista seikoista. Käsitteillä on siten oikeudellisia ongelmia paikantava ja määrittävä tehtävä.

Oikeuskäsitteitä voidaan arvioida eri tavoin suhteessa oikeuden ja moraalien väliseen jaotteluun. Oikeuskäsitteet voivat osaltaan auttaa hahmottamaan oikeusjärjestystä loogisena kokonaisuutena. Oikeustieteellisen tutkimuksen tehtävänä on luoda käsitteiden avulla muodollista johdonmukaisuutta oikeusjärjestykseen. Oikeuskäsitteet näyttäytyvät normatiivisesti neutraaleina oikeustositseikkojen ja oikeusvaikutusten välittäjinä.<sup>10</sup> Näkökulma on jalostunut oikeustieteellisen keskustelun seurauksena: oikeuskäsitteillä on nykyään katsottu olevan ilmeinen normatiivinen ulottuvuutensa. Oikeudelliset käsitteet eivät voi leijua ilmassa vailla yhteyttä oikeusjärjestyksen taustalla oleviin arvoihin ja tavoitteisiin.

Oikeuskäsitteiden normatiivisuuden tunnistaminen merkitsee sitä, että oikeudellisiin ongelmiin annettavien ratkaisujen kentän rajaaminen on riippuvainen oikeudesta ja sen sääntelykohteesta omaksutuista yhteiskunnallisista käsityksistä. Kyse ei ole arvo- ja tavoiteneutraalista, loogisesta päättelyoperaatiosta, vaan käsitteiden määrittämisellä ja niiden soveltamisella on normatiivisia vaikutuksia. Asetelmasta seuraa vaatimuksia myös oikeuskäsitteiden muodostamiseen. Oikeuskäsitteiden on läpäistävä normatiivien seula: niiden on oltava yhdenmukaisia oikeusjärjestyksen arvo- ja tavoiteperustan kanssa. Oikeuskäsitteille voidaan tällöin asettaa myös systematisointitehtävä.<sup>11</sup> Oikeuskäsitteet muodostavat osaltaan yhteyksiä

<sup>8</sup> Tolonen 1988, s. 177.

<sup>9</sup> Ks. esim. Tolonen 1988, s. 177–178. Ks. myös Tuori 2000, s. 192.

<sup>10</sup> Ks. esim. Tuori 2000, s. 195.

<sup>11</sup> Ks. Tuori 2002b, s. 1314.

oikeusjärjestyksen sekä sen taustalla olevien arvojen ja tavoiteiden välille.

Urheilu-oikeudessa on tarkasteltu tähän mennessä vain rajallisesti mahdollisuutta omien urheilu-oikeudellisten käsitteiden määrittämiseen. Keskustelutraditio on ainakin kansallisessa viitekehyksessä lyhyt. Halila on pitänyt urheilu-oikeudellisten käsitteiden muodostamista haasteellisena tehtävänä.<sup>12</sup> Hän on maininnut mahdollisina urheilu-oikeudellisina käsitteinä *pelaajaoikeuden*, *siirtokorvauksen* ja *toimintakiellon*. Näillä käsitteillä voitaisiin katsoa olevan sillä tavoin luontainen yhteys urheilu-oikeuden ytimeen ja muiden oikeudenalojen käsitteistä poikkeava sisältö, että itsenäisen urheilu-oikeudellisen käsitteen muodostamiskynnys ylittyisi.

Urheilu-oikeudellisessa keskustelussa omaksuttu kanta heijastuu osaltaan tapaan, jolla urheilu-oikeutta hahmotetaan. Urheilu-oikeus on mielletty tutkimusalueeksi, jossa yhdistyvät monet perinteiset oikeudenalat. Urheiluun liittyvien kysymysten käytännön arvioinnissa päästään eteenpäin perinteisillä oikeudenaloilla muodostettuja käsitteitä soveltamalla. Urheilu-oikeuden tutkimuksen ensisijainen tiedonintressi ei siten suuntaudu itsenäisten käsitteiden määrittämiseen. Omaksuttu lähestymistapa on sinällään ymmärrettävä, kun otetaan huomioon urheilu-oikeuden materiaalsen perustan osittainen kapeus. Tutkimuksellinen valinta vaikuttaa vääjäämättä mahdollisuuksiin kehittää urheilu-oikeutta itsenäisenä oikeudenalana.

Oikeusperiaatteet muodostavat yleisten oppien toisen keskeisen osaluon. Oikeusperiaatteita on käsitelty suomalaisessa oikeustieteessä viimeisten vuosikymmenten aikana laajasti.<sup>13</sup> Arviointi on jatkunut edelleen tiiviinä.<sup>14</sup> Oikeusperiaatteita voidaan tarkastella eri tavoin. Perustava kysymys koskee oikeusnormien pätevyyttä. On tutkittava, millä tavoin pätevät oikeusperiaatteet ovat tunnistettavissa. Oikeusperiaatteiden pätevyyden tarkastelussa on vakiintuneesti hyödynnetty jaottelua yhtäältä oikeusperiaatteisiin ja toisaalta oikeussääntöihin. Oikeussääntöjen pätevyyden tunnistaminen perustuu muodollisiin seikkoihin. Ratkaisevaa ei ole oikeussäännön sisältö, vaan huomio kiinnittyy oikeussäännön asettamiseen, sen alkuperään liittyvään muodolliseen korrektiuteen.<sup>15</sup> Oikeusperiaatteiden pätevyyden tunnistaminen edellyttää sitä vastoin arviota niiden sisällöstä, arvosta tai merkityksestä.<sup>16</sup> Oikeusperiaatteiden

<sup>12</sup> Halila 2006, s. 11.

<sup>13</sup> Ks. tarkemmin esim. Tolonen 1989, s. 337–365, Pöyhönen 1988, s. 13–79, ja Tuori 2000, s. 196–202. Keskustelun perusta on voimakkaasti kansainvälinen. Ks. esim. Dworkin 1997, s. 22–28. On mahdollista arvioida, että kansainvälistä keskustelua on jalostettu kansallisiin puitteisiin soveltuvaksi. Erot liittyvät mm. oikeusjärjestyksen taustoihin (mannermainen oikeusjärjestys / common law).

<sup>14</sup> Ks. tältä osin esim. Mielityinen 2006, s. 61–175.

<sup>15</sup> Ks. myös Tolonen 1996, s. 347–348.

<sup>16</sup> Ks. tarkemmin esimerkiksi Tolonen 1988, s. 187–188.

pätevyys kytkeytyy siten niiden hyväksyttävyyteen.

Oikeusperiaatteet luovat edellytyksiä oikeusjärjestyksen sisällölliseen perustelemiseen. Ne muodostavat yhteyden oikeusjärjestyksen sekä sen taustalla olevien yhteiskunnallisten arvojen ja tavoitteiden välille. Oikeusperiaatteet tuovat niiden taustalla olevat arvot ja tavoitteet oikeusjärjestyksen osaksi ja siten oikeudellisesti merkityksellisiksi. Ne edellyttävät taustarvonsa tai -tavoitteensa mahdollisimman laajaa soveltamista (maksimi).<sup>17</sup> Oikeusperiaatteiden soveltaminen vaatii kannanottoa niiden perustana oleviin arvoihin ja tavoitteisiin. Oikeudellinen harkinta on välttämättä yhteiskunnallisesti väritynyttä: oikeutta ei ole mahdollista soveltaa vain loogisena toimituksena. Oikeusjärjestyksen materiaallinen sisältö ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta oikeusjärjestyksen johdonmukaisuuteen. Oikeusperiaatteet mahdollistavat oikeusjärjestyksen näkemisen sisällöllisesti johdonmukaisena kokonaisuutena ja luovat puitteet oikeusjärjestyksen sisällölliselle johdonmukaisuudelle.<sup>18</sup>

Oikeusperiaatteita koskevassa keskustelussa on esitetty erilaisia näkemyksiä siitä, millaisiin seikkoihin periaatteiden sisällöllinen merkitys voidaan kiinnittää. On mahdollista lähteä siitä, että periaatteet samastuvat yksilöllisiin oikeuksiin.<sup>19</sup> Oikeusperiaatteiden hyväksyttävyyden perustana nähdään olevan yksinomaan yhteiskunnalliset arvot, jotka luovat yksilöille oikeuksia. Tällöin perustava jaottelu tehdään arvojen ja tavoitteiden välille.

Ajattelutavassa on oma viehättävyytensä. Sen perusta on sinällään johdonmukainen: yksilön oikeuksilla on etusija suhteessa kollektiivisiin yhteiskunnallisiin päämääriin. Omaksuttua lähestymistapaa on kuitenkin mahdollista arvioida myös kriittisesti. Hannu Tolonen on tuotannossaan vakuuttavasti osoittanut, että tavoitteiden ja periaatteiden välistä erottelua ei ole perusteltua tehdä individualististen oikeuksien teesin mukaisesti.<sup>20</sup> Periaatteiden ja tavoitteiden eroa pidetään merkittävänä mutta samalla relatiivisena. Periaatteiden olemassaolo riippuu institutionaalisista puitteista, eivätkä periaatteet ole ennalta annettuja. Kyse on institutionaalisista arvovatkaisuista, joiden tekemiseen osallistuvat lainsäätäjät, lainsoveltajat ja oikeustiede.

<sup>17</sup> Ks. myös *Tolonen 1988*, s. 188.

<sup>18</sup> Asetelmaa voidaan lähestyä oikeuden tasotelluidean avulla. Oikeuskulttuurin tasolle sijoittuvat oikeusperiaatteet luovat mahdollisuuden pintatason oikeusnormien sisällölliselle pätevyydelle. Ks. tarkemmin *Tuori 2000*, s. 263.

<sup>19</sup> Dworkin käyttää periaatteita laajassa ja suppeassa merkityksessä. Dworkin tarkoittaa periaatteilla laajassa merkityksessä kaikkia toimintaohjeita, jotka eivät ole sääntöjä. Periaatteet ja tavoitteet muodostavat tässä merkityksessä yhteisen luokan. Suppeassa merkityksessä periaatteet kytkeytyvät Dworkinin teoriassa oikeudenmukaisuuteen ja muuhun sosiaaliseen moraalisiin. Yhteiskunnalliset tavoitteet ja periaatteet jäsennetään omiksi erillisiksi ryhmikseen. Ks. tarkemmin *Tolonen 1989*, s. 340–345.

<sup>20</sup> Ks. tarkemmin *Tolonen 1989*, s. 362–365.

Merkityksellisen aseman periaatteiden pätevyuden arvioinnissa saa *yleistettävyysvaatimus*. Yhteiskunnallista tavoitteistakin voidaan muodostaa periaatteita, mikäli ne ovat yleispätevästi voimassa ja sovellettavissa omalla alueellaan. Kyse ei ole vain sattumanvaraisesta päämäärästä vaan vakiintuneesta toimintalinjasta. Tavoitteiden ja tarkemmin ottaen niistä muodostettavien periaatteiden osalta voidaan tällöin puhua loogisesta ristiriidattomuudesta ja sisällöllisestä johdonmukaisuudesta.

Oikeusperiaatteiden pätevyydelle on hyväksyttävyyden lisäksi vakiintuneesti asetettu myös toinen vaatimus, joka koskee *institutionaalista tukea*. Oikeusperiaatteet on kyettävä yhdistämään oikeusjärjestykseen.<sup>21</sup> Oikeusperiaatteen liittyvä sisällöllinen kriteeri ei voi olla pelkkä esittäjänsä subjektiivinen mielipide, vaan sen tulee olla institutionalisoitunut. Institutionaalisen tuen vaatimus erottaa moraaliperiaatteet oikeusjärjestyksen osana olevista periaatteista.<sup>22</sup> Oikeusperiaate voi saada institutionaalista tukea lainsäädännössä, sen esitöissä, oikeuskäytännössä tai vakiintuneissa sosiaalisissa käytännöissä.

Vaatimus institutionaalista tuesta on perusteltu. Oikeusperiaatteiden pelkkä yhdistäminen esimerkiksi yhteiskunnallisia arvoja ja tavoitteita koskeviin käsityksiin ei ole yksin riittävää käsitysten mahdollisesta sisällöllisestä hyväksyttävyydestä riippumatta, vaan oikeusperiaatteilla on oltava yhteys oikeusjärjestykseen ja siihen liittyviin oikeudellisiin käytäntöihin. Institutionaalisen tuen osalta olennaista on sen selvittäminen, mitä sillä käytännössä tarkoitetaan erityisesti oikeustieteellisen tutkimuksen kannalta. On selvää, että vaatimus institutionaalista tuesta rajoittaa liikkumavaraa yleisten oppien muodostamisessa.<sup>23</sup> Oikeustieteilijän on otettava huomioon institutionaalinen tausta oikeusperiaatteita ja muita yleisten oppien osia muotoillessaan. Toisaalta on muistettava, että oikeustieteelliseen tutkimukseen sisältyy kriittinen ulottuvuus. Oikeustieteellisen tutkimuksen ei tule yksinomaan pyrkiä justifioimaan vallitsevia käytäntöjä, vaan vaatimus normatiivisuudesta edellyttää, että oikeustieteellisessä tutkimuksessa osoitetaan tavoiteltavina pidettäviä kehityskulkuja ja asiantiloja. Tämä voi edellyttää vallitsevan oikeustilan kriittistä arviointia. Vaatimus institutionaalista tuesta ei saa poistaa oikeustieteen kriittistä potentiaalia.

Urheilu oikeuden yleisten oppien varhainen kehitysvaihe on heijastunut myös urheilu oikeuden periaatteista käytyyn keskusteluun. Urheilu oikeudellisina periaatteina on mainittu *urheilun ja urheilijan etu*.<sup>24</sup> Urheilun

<sup>21</sup> Institutionaalinen tuki ei yksin ratkaise periaatteen kuulumista oikeusjärjestykseen. Ks. tarkemmin *Tolonen 1996*, s. 3.

<sup>22</sup> Ks. tarkemmin *Tuori 2000*, s. 293.

<sup>23</sup> Ks. *Tuori 2000*, s. 311.

<sup>24</sup> *Halila 2006*, s. 15.

edulla on viitattu tässä yhteydessä erityisesti urheilun autonomiaan ja siihen liittyviin mahdollisuuksiin järjestää urheilun oikeudelliset kysymykset lajiliiton tai muun vastaavan toimijan harkinnan mukaan. Urheilijan etu puolestaan liittyy urheilijan oikeudellisesti suojattuun asemaan. Urheilijan on voitava toteuttaa oikeusjärjestyksessä suojattuja toimintavapauksiaan myös urheilun alueella. Urheiluoikeudellisten periaatteiden tarkastelu on ainakin kansallisesti ollut rajallista siten, että arvioinnin laajentaminen ja edelleen syventäminen on tutkimuksellisesti mahdollista. Käytetyt puheenvuorot voidaan nähdä eräänlaisina keskustelunavauksina, joilla on sinällään oma tärkeä merkityksensä, mutta ne eivät rajaa pelikenttää tulevilta pohdintoilta.

Yleisten oppien kolmannen osan muodostavat oikeudelliset teoriat. Niiden asemaa voidaan tarkastella yhteydessä oikeuskäsitteisiin ja oikeusperiaatteisiin. Oikeudelliset teoriat nivoutuvat tältä osin keskusteluun oikeussääntöjen ja oikeusperiaatteiden keskinäisten ristiriitojen ratkaisemisesta. Oikeussääntöjen ja oikeusperiaatteiden välinen suhde jäsennetään tasoittain rakentuvaksi kokonaisuudeksi, kun painotetaan oikeuden sisällöllistä luonnetta.<sup>25</sup> Tämä tarkoittaa sitä, että kullakin tasolla ilmenevät ristiriidat ratkaistaan aina seuraavalla, ylemmällä tasolla. Ensimmäisen tason muodostavat oikeussäännöt. Rakenteen idean mukaisesti sääntöjen väliset ristiriidat ratkaistaan seuraavalle tasolle sijoittuvien oikeusperiaatteiden avulla.<sup>26</sup> Oikeussäännöistä on hypättävä oikeusperiaatteisiin, jotta oikeusjärjestyksen koherenssi voidaan taata. Ratkaisu edellyttää oikeusnormien välisen rajan ylittämistä. Tällöin vertailtavina ovat oikeussäännön taustalla olevia arvoja tai tavoitteita edustavat ja niiden toteuttamista edellyttävät oikeusperiaatteet.<sup>27</sup> Ristiriita ratkeaa oikeusperiaatteiden välisiä painoarvoja punnitsemalla.

Oikeusperiaatteiden väliset ristiriidat ratkaistaan vastaavasti mallinnuksen seuraavalla tasolla, joka muodostuu oikeudellisista teorioista. Teoriat muodostavat perustan periaatteiden välisten kollisioiden ratkaisemiselle. Kyse ei ole kiinteistä ratkaisulinjoista vaan *prima facie* -ratkaisumalleista, jotka konstruoivat kokonaisnäkemysten oikeusperiaatteiden keskinäisistä suhteista. *Prima facie* -mallit ovat suuntaviivaluonteisia. Ne ohjaavat lähtökohtaisesti ratkaisuharkintaa, mutta ne eivät poista tarvetta määrittää oikeusperiaatteiden painoarvot tapauskohtaisesti.<sup>28</sup>

<sup>25</sup> Ks. esim. Tolonen 1988, s. 191.

<sup>26</sup> Ks. myös Tuori 2000, s. 338, ja Pöyhönen 1988, s. 51–52.

<sup>27</sup> Ks. myös Pöyhönen 1988, s. 52–53.

<sup>28</sup> Esimerkkinä voidaan mainita Karhun väitöskirjassaan muotoilemat sopimusmallit. Ks. tarkemmin Pöyhönen 1988, s. 79–80, 91–94 ja 101–103.

Urheilu oikeudellisessa tutkimuksessa ei ole käsitelty nimenomaisesti oikeudellisia teorioita edellä tarkoitettussa muodossa. Tämä on sinällään ymmärrettävää, koska teorioiden muodostaminen edellyttää vakiintunutta käsitystä urheilu oikeuden kantavista periaatteista. Teorianmuodostuksen erityiskysymyksiin palataan jäljempänä, kun arvioidaan mahdollisuutta sovittaa yhteen urheilu oikeuden ja muiden oikeudenalojen materiaalisia lähtökohtia.<sup>29</sup>

## 2.2 Urheilu oikeuden yleisten oppien kehittäminen

Urheilu oikeuden yleisten oppien kehittämisessä voidaan omaksua vaihtoehtoisia reittejä. Yleisiä oppeja voidaan lähteä kehittämään kokonaisuudessaan tai painottamalla niiden yksittäistä osa-aluetta. Jaottelu ei tältä osin ole kategorinen: yleisten oppien kehittäminen voidaan nähdä prosessina, jossa on eri osa-alueista rakentuvia vaiheita. Harkinnassa on otettava huomioon se tutkimuksellinen tausta, johon yleisten oppien arvioiminen sijoittuu. Tältä osin kansallinen pelikenttä on varsin avoin. Aiempi tutkimus ei juuri rajoita urheilu oikeuden yleisten oppien tarkastelua, mikä voi olla sinällään hyvä asia. Toisaalta taustan avoimuudesta voi seurata haasteita urheilu oikeuden yleisten oppien kehittämiselle. Oikeustieteelliselle tutkimukselle on tyypillistä traditiosidonnaisuus: tutkimus rakentuu aiempien kerrostensa päälle. Jostain on kuitenkin lähdettävä liikkeelle ja luotava pohjaa urheilu oikeudellisen keskustelun tuleville vaiheille.

Urheilu oikeuden yleisten oppien muodostamiseen vaikuttaa olennaisesti, miten oikeustiede ja oikeusjärjestys jäsennetään. Oikeustieteen keskeinen mahdollisuus tutkimusongelmien ratkaisemisessa liittyy oikeudellisen aineiston jäsentämiseen. Oikeustiede kykenee parhaimmillaan muodostamaan systemaattisen kokonaiskuvan siitä taustasta, johon oikeudelliset ongelmat sijoittuvat. Systematisointi on yksi oikeustieteen perustehtävistä.<sup>30</sup> Systematisointi kytkeytyy tiiviisti myös oikeustieteen ratkaisu- ja tulkintatehtävään: systematisointi sekä ratkaisu- ja tulkintatehtävä ovat vuorovaikutussuhteessa keskenään. Systemaattinen kehys muodostaa olennaisen edellytyksen ratkaisu- ja tulkintatehtävän onnistumiselle. Systematisoinnin merkitys korostuu erityisesti silloin, kun ratkaistavat ongelmat ovat moniulotteisia. Vastaavasti ratkaisu- ja tulkintatoiminnassa syntyy impulsseja, joita voidaan hyödyntää systematisoinnissa.

Systematisointi luo edellytykset oikeusjärjestyksen johdonmukaisuuden toteuttamiselle. Johdonmukaisuutta voidaan tarkastella ainakin kahdessa

<sup>29</sup> Ks. luku 4.

<sup>30</sup> Ks. oikeustieteen tehtävistä esim. *Tuori 2000*, s. 303 ja 309–310.

eri merkityksessä. On mahdollista puhua oikeusjärjestyksen konsistenssista ja koherenssista.<sup>31</sup> Konsistenssilla tarkoitetaan oikeusjärjestyksen loogista ristiriidattomuutta, kun koherenssilla puolestaan viitataan oikeusjärjestyksen sisällölliseen johdonmukaisuuteen.

Konsistenssilla ymmärretään oikeusnormien keskinäistä muodollista ristiriidattomuutta. Oikeusjärjestystä ja oikeusnormien suhteita tarkastellaan lähtökohtaisesti formaalissa viitekehyksessä, jossa ei erikseen oteta kantaa oikeuden sekä sen taustalla olevien arvojen ja tavoitteiden välisiin yhteyksiin. Konsistenssi on kytkettävissä ajatukseen, jonka mukaan oikeusjärjestyksen nähdään koostuvan soveltamisalueeltaan ja sisällöltään tarkkarajaisesti määriteltävissä olevista oikeussäännöistä.<sup>32</sup> Oikeusnormien keskinäiset ristiriitatilanteet ratkaistaan soveltamalla erilaisia standardeja (kuten *lex superior*, *lex posterior*, *lex specialis*), jotka ylläpitävät oikeusjärjestyksen loogista johdonmukaisuutta.<sup>33</sup>

Koherenssiin sisältyy konsistenssista poikkeava näkemys oikeusjärjestyksen rakenteesta: oikeus nähdään sisällöllisenä järjestelmänä.<sup>34</sup> Pelkkä muodollinen ristiriidattomuus ei ole riittävää, vaan oikeusjärjestyksen johdonmukaisuus edellyttää oikeusnormien sekä niiden taustalla olevien arvojen ja tavoitteiden välisten suhteiden jäsentämistä. Oikeusjärjestys on hahmotettava sisällöllisesti mielekkäänä kokonaisuutena.<sup>35</sup> Oikeusjärjestyksen ristiriidattomuus ilmenee oikeusnormien arvo- ja tavoite-sisällön johdonmukaisuutena. Oikeusnormien keskinäisten suhteiden jäsentäminen vaatii, että kunkin oikeusnormin sisällöllinen merkitys konkretisoidaan yksittäistapauksessa ja näitä merkityssisältöjä (painoarvoja) verrataan keskenään. Johdonmukaisuutta ylläpidetään jäsentämällä oikeusjärjestyksen ja sen osa-alueiden yhteistä arvo- ja tavoiteperustaa sekä järjestämällä oikeusjärjestyksen kantavia rakenteita materiaalisesta näkökulmasta.

---

<sup>31</sup> Tämän laajasti omaksutun käsiteparin oikeusperiaatteita koskevaan keskusteluun on tuonut Neil MacCormick. Ks. tarkemmin *MacCormick 1978*, s. 107–108 ja 152–154, ja *MacCormick 1982*, s. 137–138.

<sup>32</sup> Ks. sääntö- ja periaatediskurssista yleisesti *Tolonen 1996*, s. 2–3.

<sup>33</sup> Tässä yhteydessä on syytä huomata, että standardien keskinäisen etusijajärjestyksen määrittämisen voidaan perustellusti katsoa edellyttävän sisällöllisiä perusteluita. Ks. tarkemmin *Tuori 2000*, s. 293.

<sup>34</sup> Sisällöllisyyden taustalta voidaan löytää ajatus siitä, että oikeuden normativiteetti edellyttää sisällöllisiä perusteita. Näkökulma poikkeaa joltain osin puhtaaksi viljellystä oikeuspositivistisesta kannasta. Esimerkiksi Hans Kelsen perusti oikeuden normatiivisuuden viime kädessä puhtaan muodolliseen perusnormin olemassaoloon. Toisaalta näkökulma eriytyy myös Hartin esittämistä pätevien oikeusnormien tunnistamista koskevista ajatuksista. Hart kytkee oikeuden normativiteetin oikeudellisiin käytäntöihin, joista voidaan paikantaa erityisen tunnistamissäännön avulla pätevät oikeusnormit ja todeta oikeusnormien legitimitetti. Ks. tästä keskustelusta esim. *Tuori 2001*, s. 316–318.

<sup>35</sup> Ks. tältä osin esim. *Tolonen 1988*, s. 190–192.



Oikeustieteellisessä tutkimuksessa on pyrittävä edistämään oikeusjärjestyksen systemaattisuutta. Oikeustieteellisen tutkimuksen kannalta sekä muodollisen että materiaalisen johdonmukaisuuden edistäminen ovat tärkeitä tavoitteita. Viimeaikaisessa oikeustieteellisessä tutkimuksessa on korostunut voimakkaasti materiaalisen johdonmukaisuuden asema. Asetelma liittyy kiinteästi oikeusjärjestyksen hahmottamisen tapaan. Oikeus jäsennetään kokonaisuutena, jossa sisällöllisillä seikoilla on keskeinen merkitys.<sup>36</sup> Oikeustiede voi omien keinojensa avulla tuoda esille ja jäsentää oikeudellisen sääntelyn sekä sen taustalla olevien arvojen ja tavoitteiden välisiä yhteyksiä. Nämä yhteydet muodostavat perustan oikeudellisen sääntelyn normatiivisuudelle. Oikeustiede luo edellytyksiä oikeudellisen sääntelyn hyväksyttävyyden ylläpitämiselle. Samalla se parantaa oikeudellisen sääntelyn ongelmanratkaisuvoimaa.<sup>37</sup> Oikeudellisen sääntelyn kyky ratkaista yksittäisiä ongelmia on keskeisesti riippuvainen johdonmukaisesta yhteydestä sääntelyn taustalla oleviin arvoihin ja tavoitteisiin.<sup>38</sup>

Oikeusjärjestyksen systematisoinnin merkitystä voidaan arvioida eri tavoin. Oikeusjärjestyksen systemaattisuus edistää sekä muodollisten että materiaalisten näkökohtien toteutumista oikeudellisen sääntelyn asettamis- ja soveltamistoiminnassa.<sup>39</sup> Systematisointi on ensinnäkin edellytys oikeusvarmuuden ja oikeusjärjestyksen ennustettavuuden toteutumiselle.<sup>40</sup> Se luo puitteet, joissa oikeudellisia ongelmia voidaan vakiintuneella tavalla käsitellä ja ratkaista. Systematisoinnilla on kiinteä yhteys yhdenvertaisuuden toteutumiseen: systematisointi varmistaa osaltaan sen, että samanlaisia tapauksia käsitellään yhdenmukaisesti. Kyse on ennen kaikkea oikeudellisten ongelmien hahmottamistavasta sekä oikeusjärjestyksen arvo- ja tavoiteperustan asianmukaisesta huomioon ottamisesta. Systematisointi vaikuttaa koko oikeusjärjestyksen toiminnan lisäksi myös yksilöiden oikeusasemiin. Oikeusjärjestyksen ennakoitavuus on merkityksellistä yksilöille, jotta he voivat suunnitella oman toimintansa tulevaa järjestämistä.

<sup>36</sup> Ks. oikeudesta sisällöllisenä systeeminä tarkemmin *Tolonen 1988*, s. 190.

<sup>37</sup> Ks. tarkemmin *Pöyhönen 2000*, s. 68–69.

<sup>38</sup> Näkemyksen taustalla on ajatus, jonka mukaan oikeudellista ratkaisua edellyttävät riitakysymykset perustuvat olennaisesti osapuolten erisuuntaisiin intresseihin. Oikeudellinen ratkaisu on aina osaltaan osapuolten intressien arvottamista suhteessa joihinkin arvoihin ja tavoitteisiin – oikeudellisen ratkaisun osalta institutionaalista tukea saaviin arvoihin ja tavoitteisiin.

<sup>39</sup> Ks. muodollisesta ja materiaalisesta oikeusturvasta yleisesti tarkemmin esim. *Pöyhönen 1988*, s. 281.

<sup>40</sup> Systematisoinnilla voidaan katsoa olevan oikeudellisen aineiston käsittelyä ja jäsentämistä helpottavia vaikutuksia. Systematisoinnin vaikutukset liittyvät niin harkintaan, argumentointiin ja ratkaisun tekemiseen kuin oikeusnormien luomiseen. Ks. tältä osin *Taxell 1997*, s. 102–103. Ks. myös *Tuori 2004*, s. 1203.

Systematisoinnin vaikutukset eivät tyhjene yksin muodollisiin seikkoihin. Oikeusjärjestyksen systematisointi antaa mahdollisuuksia materiaalisen oikeussuojan toteutumiselle. Koherenssin saavuttaminen edellyttää oikeudellisen sääntelyn sekä sen arvo- ja tavoiteperustan välisten yhteyksien luomista ja ylläpitämistä. Materiaaliset näkökohdat tulevat tällä tavoin yhdistetyiksi oikeudellisen sääntelyn asettamis- ja soveltamistoimintaan.<sup>41</sup> Näin varmistetaan osaltaan sisällöllisesti oikeiden ratkaisujen toteutuminen. Viime kädessä kyse on oikeusjärjestyksen normatiivisuuden luomisesta ja ylläpitämisestä.

Mahdollisuuksia oikeusjärjestyksen systematisointiin on arvioitu kriittisesti monilla perusteilla. Keskeinen havainto koskee yhteiskunnallisen arvopohjan fragmentoitumista. Asetelmasta on käyty keskustelua eri yhteyksissä.<sup>42</sup> Kotimaisessa tutkimuksessa Thomas Wilhelmsson on mielenkiintoisella tavalla käsitellyt jälkiteollisen yhteiskunnan muutosta ja sen heijastuksia oikeudellisiin toimintamekanismeihin. Wilhelmssonin mukaan postmodernille yhteiskunnalle on tyypillistä perustavia arvoja koskevien käsitysten eriytyminen ja niiden nopea muutostahti. Yhteiskunnan eettinen perusta hajaantuu, jolloin yhteisymmärrystä yhteiskunnan kehittämisen hyväksyttävistä suunnista on aikaisempaa vaikeampi saavuttaa.<sup>43</sup> Voidaan jopa puhua ideologioiden kaaoksesta. Oikeudelle yhteiskunnan ohjaamisen keinona arvopohjan fragmentoituminen merkitsee siirtymistä suurista suunnitelmista pieniin hyviin kertomuksiin. Laajojen systematisointien sijaan tarvitaan käytännönläheistä moraalista kommunikointia.<sup>44</sup>

Keskustelu yhteiskunnallisen arvopohjan hajautumisesta on merkityksellinen myös urheilu-oikeuden kannalta. Urheilun sateenvarjon alle sijoittuu hyvin monenlaisia toimintoja omaehtoisesta liikuntaharrastamisesta ja

---

<sup>41</sup> Oikeuden asettamistoiminnassa materiaaliset näkökohdat vaikuttavat lainsäädännön synnyssä ja auttavat siksi ymmärtämään sääntelyyn sisältyviä arvoja ja tavoitteita sekä antamaan näin sääntelystä sisällöllisemmän kuvan kuin pelkkä muodollinen (kielellinen) lukeminen. Tällaista taustaymmärrystä tarvitaan erityisesti silloin, kun oikeuskäytäntö ikään kuin jatkaa lainsäätäjän työtä.

<sup>42</sup> Kansainvälisesti erityisesti CLS-tutkimussuuntauksessa on painotettu yhteiskunnallisen arvopohjan peruuttamatonta hajautumista ja tarvetta yhteiskunnan arvopohjan kriittiseen arviointiin. Oikeus hahmotetaan tällöin perustaltaan ristiriitaiseksi kokonaisuudeksi. Ks. tarkemmin *Unger 1983*, passim.

<sup>43</sup> On huomattava, että Wilhelmssonin käyttämä terminologia poikkeaa etiikan ja moraalien osalta Tuurin terminologiasta. Tuori viittaa moraalilla yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyihin (jaettuihin) hyvää elämää koskeviin ratkaisuihin, kun etiikka puolestaan liittyy yksilöiden omiin käsityksiin hyvästä elämästä. Ks. tarkemmin *Tuori 2002a*, s. 909. Wilhelmsson puolestaan puhuu moraalista ilman etiikkaa. Wilhelmsson näkee mahdollisuuden moraalien toteuttamiseen yksittäistapauksissa, vaikka yhteiskunnan yleinen eettinen perusta on hajautunut. Ks. tarkemmin *Wilhelmsson 2001*, s. 103–104.

<sup>44</sup> Tämä merkitsee jokaisen yksilön omien valintojen merkityksen korostumista. Yksilöiden on otettava omilla ratkaisuihlaan vastuu elämästään, kun mahdollisuus tukeutua laajoihin moraalilähteisiin vähenee. Ks. *Wilhelmsson 2001*, s. 108.

vapaasta kansalaistoiminnasta aina ammattilaisurheiluun saakka. On mahdollista kysyä, voidaanko näin laajaa kenttää arvioida johdonmukaisena kokonaisuutena.<sup>45</sup> Tehtävä on epäilemättä haastava. Sen toteuttamisen kannalta merkityksellisiä seikkoja liittyy niin systemaattisen arviointiperustan laajuuteen kuin systematisoinnin tarkkuuteen.

Sisällöllisen systematisoinnin edellyttämän arvo- ja tavoiteperustan yhtenäisyyden laajuus riippuu kulloisenkin systematisoinnin alasta. Systematisointien laajuus voi tältä osin vaihdella tapauksittain suuresti. Tällä seikalla on vääjäämätön vaikutuksensa systematisoinnin vaatiman arvo- ja tavoiteperustan kattavuuteen. Tuori on käyttänyt termiä *lokaalinen koherenssi* viittamaan oikeusjärjestyksen osia käsittävään systematisointiin.<sup>46</sup> Tällöin koko oikeusjärjestyksen näkeminen materiaalisesti johdonmukaisena kokonaisuutena ei ole välttämätöntä ennakoitavuuden ja oikeusvarmuuden kannalta, vaan systematisoinnin keinoin voidaan luoda paikallista koherenssia esimerkiksi oikeudenoittain.<sup>47</sup> Paikallisen koherenssin edellytyksenä olevan arvo- ja tavoiteperustan laajuudelle asetettavat vaatimukset ovat pienemmät verrattuna ratkaisumalliin, jossa koko oikeusjärjestys pyritään hahmottamaan yhtenäisenä kokonaisuutena.

Systematisoinnin taso ja samalla sen tarkkuus voivat vaihdella. On mahdollista puhua esimerkiksi kokonais- ja osittaissysteemeistä.<sup>48</sup> Systematisoinnin laajuuden voidaan nähdä vaikuttavan sen tarkkuuteen: mitä laajemman alueen systematisointi kattaa, sitä yleisempi systematisoinnin sisältö lähtökohtaisesti on. Vastaavasti systematisoinnin sektorin pienentämisellä on annettavien suuntaviivojen sisältöä täsmentävä vaikutus. Tämä näkökulma on syytä ottaa huomioon systematisoinnin edellytyksiä ja vaikutuksia pohdittaessa. Systematisoinnin tuloksena syntyvien suuntaviivojen sisältöön vaikuttaa sekä oikeudellisen arvo- ja tavoiteperustan yhtenäisyyden aste että sääntelykohteen jäsentämisen yksityiskohtaisuus.

Systematisoinnin toteuttamismahdollisuuksia ohjaa olennaisesti sen luonne. Oikeusjärjestys ja samalla sen systematisointi on alati muuttuvien impulssien alainen. Nämä impulssit kumpuavat oikeusjärjestyksen yhteiskunnallisesta taustasta ja sääntelykohteesta. Tarve oikeusjärjestyksen

<sup>45</sup> Ks. *Hagman 2004*, s. 5–6, jossa arvioidaan kriittisesti urheiluoikeudellisen tutkimuksen keskittymistä huippu-urheiluun. Ks. myös *Timonen 2004*, s. 283.

<sup>46</sup> Lokaalisen koherenssin vastinparina voidaan pitää totaalista koherenssia, jossa kaikilla normeilla on käsittepuussa oma paikkansa ja jossa osien välillä vallitsevat deduktiiviset suhteet. Ks. tarkemmin *Tuori 2004*, s. 1213–1214 ja 1220.

<sup>47</sup> Näkökulma poikkeaa jossain määrin perusoikeuskeskustelussa esiintyneistä ajatuksista perusoikeusjärjestelmästä oikeusjärjestyksen yhteisenä perustana: perusoikeusjärjestelmän katsotaan voivan muodostaa yhteisen arvo- ja tavoiteperustan oikeusjärjestyksen hahmottamiselle sekä systematisoinnille. Eron merkitystä ei kuitenkaan tule ylikorostaa. Kysymys on aste-erosta, jonka taustalta löytyy varsin pitkälle yhteinen perusnäkemys.

<sup>48</sup> Ks. tarkemmin *Taxell 1997*, s. 103.

systematisointiin on jatkuva, joten systematisointi on perusteltua nähdä prosessina eikä pistemäisenä toimenpiteenä.<sup>49</sup> Avoimuus ja joustavuus ovat systematisoinnille ominaisia piirteitä, eikä systematisointia voida pitää itse-tarkoituksena. Dynaamisuuden vaatimus kuuluu systematisoinnin ytimeen.

Oikeustieteen keinot oikeusjärjestyksen systematisointiin perustuvat olennaisilta osin yleisiin oppeihin.<sup>50</sup> Yleiset opit edustavat oikeustieteen muuttumattominta osaa. Ne voidaan nähdä selkärankana, johon oikeusjärjestyksen jäsentäminen on kiinnitettävissä.<sup>51</sup> Yleisillä opeilla voidaan katsoa olevan useita tehtäviä, joista oikeusjärjestyksen systematisointi on keskeinen.<sup>52</sup> Systematisoinnin sisältö ja samalla sen mahdollisuudet voidaan ymmärtää eri tavoin: ääritilanteissa systematisoinnilla voidaan joko pyrkiä oikeusjärjestyksen sisällöllisen johdonmukaisuuden ylläpitämiseen tai ainoastaan hahmottamaan oikeusjärjestyksen sisältöä (pedagoginen tehtävä). Näkemuserot liittyvät tältä osin kiinteästi toisistaan poikkeaviin käsityksiin oikeusjärjestyksen arvo- ja tavoitepohjan yhtenäisyydestä.<sup>53</sup> Käsitys oikeusjärjestyksen arvo- ja tavoiteperustan hajaantumisesta tyypistää yleisten oppien tehtävän esitystekniseksi, jolloin oikeuden normativiteetin edistäminen jää muiden keinojen varaan.<sup>54</sup> Näkemys oikeusjärjestyksen arvo- ja tavoiteperustan (riittävästä) yhtenäisyydestä avaa yleisille opeille mahdollisuuden koherenssin luomiseen ja ylläpitämiseen.

Oikeusperiaatteilla on johtava asema, kun pyritään toteuttamaan ja edistämään oikeusjärjestyksen koherenssia.<sup>55</sup> Tämä on sinällään luontevaa, kun muistetaan oikeusperiaatteiden kiinteä yhteys oikeusjärjestyksen arvo- ja tavoitetaustaan. On mahdollista luonnehtia, että oikeusperiaatteet muodostavat avaimen oikeusjärjestyksen koherenssiin.<sup>56</sup> Yhteiskunnallisten arvojen ja tavoitteiden keskinäinen punninta käy mahdolliseksi, kun käytetään oikeusperiaatteita arvioinnin välineinä. Oikeusperiaatteiden kautta löytyy tällä tavoin linkki oikeudelliseen ratkaisutoimintaan: oikeusperiaatteet

---

<sup>49</sup> Ks. oikeuden systematisointitarpeen jatkuvuudesta *Tuori 2000*, s. 337.

<sup>50</sup> Ks. esim. *Tuori 2000*, s. 187–188.

<sup>51</sup> Tuori on puhunut tältä osin yleisistä opeista esiyymmärryksenä, jonka avulla lakimiehet paikantavat oikeudellisia ongelmia. Ks. tältä osin *Tuori 2004*, s. 1219–1220.

<sup>52</sup> Lisäksi yleisillä opeilla on katsottu voivan olevan konstitutiivis-epistemologisia, heuristisia sekä argumentatiivis-normatiivisia tehtäviä. Ks. tarkemmin *Tuori 2002a*, s. 906.

<sup>53</sup> Ks. tarkemmin *Tuori 2002a*, s. 904. Ks. myös *Tuori 2004*, s. 1216.

<sup>54</sup> Wilhelmsson on suhtautunut epäillen mahdollisuuteen yleisten oppien avulla pitää yllä ja edistää oikeusjärjestyksen systemaattisuutta. Wilhelmssonin mielenkiinto on kiinnittynyt pieniin hyviin kertomuksiin oikeusjärjestyksen normatiivisuuden airueina. Ks. tarkemmin *Tuori 2002a*, s. 904.

<sup>49</sup> Ks. esim. *Tuori 2002b*, s. 1313. Ks. myös *Tolonen 1988*, s. 192.

<sup>56</sup> Käsitteiden ja periaatteiden suhteet tulee nähdä dynaamisina. Keskeiset periaatteet heijastuvat peruskäsitteisiin siten, että nämä periaatteet tukevat omalta osaltaan oikeusjärjestyksen koherenssin muodostumista.

muodostavat kestävä perustan oikeudellisten ongelmien jäsentämiselle ja ratkaisemiselle. Oikeusperiaatteiden yhteydet yhtäältä oikeusjärjestyksen arvo- ja tavoiteperustaan sekä toisaalta oikeudelliseen ratkaisutoimintaan selittävät osaltaan sen, miksi urheilu oikeuden yleisten oppien jäsentämisessä oikeusperiaatteille on annettu keskeinen sija. Seuraavaksi on perusteltua siirtyä arvioimaan oikeusperiaatteisiin liittyviä näkökohtia ja niitä seikkoja, jotka on otettava huomioon käytettäessä oikeusperiaatteita urheilu oikeudellisessa tutkimuksessa.

### 3 KANTAVAT PERIAATTEET

#### 3.1 Yleistä

Urheilu oikeuden kantavien periaatteiden määrittäminen edellyttää yleisten oikeusperiaatteita koskevien kriteerien arvioimista. Oikeusperiaatteiden pätevyyden perustana on niiden sisällöllinen hyväksyttävyyys. Oikeusperiaatteiden pätevyys riippuu niiden taustalla olevasta yhteiskunnallisesta arvosta tai tavoitteesta. Tämän lisäksi oikeusperiaatteilla tulee olla yhteys oikeusjärjestykseen. Institutionaalisen tuen vaatimus on olennainen oikeusperiaatteiden muodostamisen kannalta. Oikeusperiaate ei voi olla vain esittäjänsä mielipide, vaan oikeusperiaatteen taustalla olevan arvon tai tavoitteen tulee ilmetä jollain tavoin oikeusjärjestyksessä.

Kantavien periaatteiden muodostamiseksi on olennaista löytää urheilu oikeudesta sellaisia sisällöllisiä lähtökohtia, jotka antavat materiaalisien perusteiden urheilu oikeudelliselle sääntelylle. On mahdollista puhua urheilu oikeuden syväjustifikaatiosta.<sup>57</sup> Syväjustifikaatio luo viimekätisen perustan urheilun oikeudelliselle sääntelylle. Vaihtoehtona on urheilu oikeuden aseman jäsentäminen perustavasti toisenlaisella tavalla. Urheilu muodostaa ainoastaan yhden toimintaympäristön, jossa sovelletaan oikeusjärjestyksen muita vakiintuneita osia. Tällöin edellytykset urheilu oikeuden muodostumiselle itsenäiseksi oikeudenalaksi ovat rajalliset.

Urheilu oikeuden sisällöllisiä kiinne kohtia voidaan etsiä sekä oikeusjärjestyksestä että oikeudellisen ajattelun perustana olevista teorioista. Sisällölliset kiinne kohdat voivat ilmetä osin toisistaan poikkeavin tavoin. Olennaista on kuitenkin se, että institutionaalisen tuen vaatimus täyttyy. Oikeusjärjestys on nähtävä kokonaisuutena. Kantavien periaatteiden osalta urheilu oikeudella voi olla leikkauspisteitä muiden oikeudenalojen kanssa.

<sup>57</sup> Ks. syväjustifikaatiosta tarkemmin *Pöyhönen 1988*, s. 94–101.

Kyse on eräänlaisista oikeusjärjestyksen läpi kulkevista yleisistä sääntelyideoista, jotka ovat tyypillisiä länsimaisille oikeuskulttuureille. Yhteiset sääntelyideat edistävät osaltaan oikeusjärjestyksen kokonaisvaltaista systemaattisuutta. Lisäksi sääntelyideoita voi siirtyä oikeudenalalta toiselle. Oikeudellisten sääntelyideoiden yhteisen taustan ja niiden siirtymismahdollisuuden tunnistaminen ei tarkoita kuitenkaan sitä, että oikeudenalojen perustavat lähtökohdat olisivat identtisiä. Päinvastoin kunkin oikeudenalan erityispiirteet ohjaavat kantavien periaatteiden muodostamista. Mahdollisia samansuuntaisia sääntelyideoita on arvioitava kunkin oikeudenalan ominaispiirteiden mukaisesti.

Urheilu-oikeuden kantavat periaatteet määrittävät, millaiset seikat ovat urheilu-oikeudellisessa arvioinnissa keskeisiä. Kantavien periaatteiden kautta välittyvä oikeudelliseen harkintaan kuva urheilutoiminnan yhteiskunnallisesti hyväksyttäväksi katsottavasta sisällöstä. Lisäksi kantavat periaatteet asettavat näkökulman, josta urheilua arvioidaan oikeudellisesti. Kyse on tältä osin urheilun perustavasta hahmottamistavasta.

Urheilu-oikeuden arvo- ja tavoiteperustan on hahmotettu rakentuvan kolmen kantavan periaatteen varaan. *Vapausperiaatteen* mukaisessa tarkastelussa korostuu yksilön toimintavapauden perustava merkitys urheilun kannalta. Yksilö voi käyttää vapauttaan osallistumalla erilaisiin kilpailuihin tai harrastamalla urheilua vapaamuotoisesti eri yhteyksissä. Lisäksi yksilöt voivat järjestäytyä ja perustaa erilaisia yhteenliittymiä urheilutoiminnan järjestämiseksi. Urheiluseurat ovat keskeisiä toimijoita urheilun organisoijina ja puitteiden järjestäjinä. Urheilu-oikeuden tehtävä on osaltaan varmistaa, että yksilöt voivat käyttää heille oikeusjärjestyksessä annettuja vapauksia urheilemiseen mielekkäällä tavalla. Lisäksi urheilu-oikeuden kannalta on merkityksellistä, että yksilöiden perustamat yhteenliittymät kykenevät toimimaan itsenäisesti ja niille asetettujen perustavien päämäärien mukaisesti.

Urheiluun liittyy erilaisia perustavia arvoja. Reilu peli on urheilun arvoista keskeisin. Urheilussa on annettava jokaiselle lähtökohtaisesti reilut mahdollisuudet osallistumiseen. Omaa kilpailuasemaa ei saa pyrkiä keino-tekoisesti parantamaan. *Reilun pelin periaate* kuuluu urheilun ja samalla urheilu-oikeuden ytimeen. Reilun pelin periaatteen syväjustifikaationa on mahdollista pitää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnallisena arvona. Oikeudenmukaisuus on moniulotteinen käsite. Reilun pelin periaatteen osalta on määriteltävä, mitä oikeudenmukaisuudella urheilu-oikeudellisessa kontekstissa tarkoitetaan.

Urheilulla on monia ilmenemismuotoja. Kilpaurheilu muodostaa ehkä näkyvimmän urheilun osa-alueen. Urheilukilpailujen järjestämiseen liittyvät erityiset näkökohdat on sisällytettävä oikeudelliseen harkintaan. Nämä näkökohdat voivat liittyä esimerkiksi kilpailujen lopputulosten

ennakoimattomuuden varmistamiseen tai sarjatoimintaan osallistuvien joukkueiden keskinäisten riippuvuussuhteiden tunnistamiseen. *Urheilukilpailujen sujuvuus* voidaan määrittää kantavaksi urheiluoikeudelliseksi periaatteeksi. Tällä periaatteella on ilmeinen taloudellinen perustelunsa, joka liittyy urheilumarkkinoiden toimintaan ja edelleen siitä seuraaviin hyvinvointivaikutuksiin. Toisaalta urheilukilpailujen toimivuus on keskeinen edellytys sille, että yksilöt voivat käyttää oikeuksiaan mielekkäällä tavalla urheilukilpailuissa ja reilu peli voi toteutua näissä kilpailuissa. Urheilukilpailujen toimivuudella on oikeusperiaatteena siten yhteys vapausperiaatteeseen ja reilun pelin periaatteeseen.

Urheiluoikeuden kantavat periaatteet avaavat moniulotteisen näkymän urheiluun ja sen oikeudelliseen arviointiin. Asetelmaa voidaan täsmentää osaltaan oikeusperiaatteille yleisesti asetettujen tehtävien avulla. Oikeusperiaatteille tunnusomaisena piirteenä voidaan pitää niiden yhteyttä oikeusjärjestyksen arvo- ja tavoiteperustaan. Urheiluoikeuden kantavat periaatteet luovat edellytyksiä oikeusjärjestyksen materiaalisuudelle ja materiaaliseen johdonmukaisuudelle. Toisaalta on muistettava, että urheiluoikeuden kantavilla periaatteilla on oma sijansa oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa. Tätä taustaa vasten on mahdollista luonnehtia, että oikeusperiaatteet tai niiden tehtävät näyttäytyvät toisistaan poikkeavin tavoin eri soveltamistilanteissa. Oikeusperiaatteista keskusteltaessa on täsmennettävä, missä merkityksessä periaatteista kulloinkin puhutaan.

Kantavat periaatteet ilmentävät urheiluoikeuden ja viime kädessä myös koko oikeusjärjestyksen arvo- ja tavoiteperustaa. Voidaan nähdä, että urheiluoikeus on juuri oikeusperiaatteiden kautta yhteydessä arvo- ja tavoiteperustansa. Tässä mielessä oikeusperiaatteet luovat edellytyksiä yksittäisten oikeusnormien justifiikaatiolle ja niiden normativiteetille. Kaarlo Tuorin terminologiaa käyttäen oikeuskulttuurin tasolla olevat oikeusperiaatteet perustelevat pintatason oikeudellisen aineksen.<sup>58</sup> Voidaan puhua oikeusperiaatteiden kautta välittyvästä oikeuden syväjustifiikaatiosta. Samalla oikeusperiaatteet rajoittavat konkreettisempien oikeusnormien sisältöä. Oikeusperiaatteista kumpuaa siemen normatiiviselle kritiikille.<sup>59</sup> Oikeusperiaatteilla on tällöin *oikeuslähdetehtävä*.<sup>60</sup> Urheiluoikeuden kantavat periaatteet välittävät urheiluoikeuden keskeisiä ideoita toimiessaan oikeuslähdetehtävässä. Nämä ideat voivat olla sisällöltään osin hyvin

<sup>58</sup> Ks. tarkemmin *Tuori 2000*, s. 263.

<sup>59</sup> On myös mahdollista puhua oikeuden itserajoitusfunktion toteutumisesta. Ks. tarkemmin *Tuori 2000*, s. 250.

<sup>60</sup> Tuori ei alun perin tunnustanut periaatteille oikeuslähdetehtävää. Ks. tarkemmin *Tuori 2000*, s. 198. Tuori on sittemmin muuttanut kantaansa. Ks. *Tuori 2001*, s. 322. Ks. myös *Tuori 2007*, s. 150. Ks. asiaa koskevasta keskustelusta esim. *Tolonen 2000*, s. 523.

yleisiä ja saattavat siten vaatia konkretisointia soveltamistoiminnassa. Oikeusperiaatteet tuovat esille sen, mitä urheiluoikeuden kohdalla on pidettävä normatiivisesti olennaisena.

Oikeusjärjestyksen systematisoinnissa on viime vuosina korostunut materiaalisen johdonmukaisuuden merkitys. Oikeusperiaatteilla on koherenssein toteuttamisessa merkittävä sijansa. Kun oikeusperiaatteet luovat yhteyksiä oikeusjärjestyksen arvo- ja tavoiteperustaan, mahdollistavat ne samalla oikeusjärjestyksen sisällöllisen johdonmukaisuuden luomisen ja ylläpitämisen. *Systematisointitehtävä* kytkeytyy tiiviisti oikeusperiaatteiden oikeuslähde tehtävään.<sup>61</sup>

Oikeusperiaatteita tarvitaan oikeudellisessa soveltamis- ja ratkaisutoiminnassa. Oikeusperiaatteilla on siten *ratkaisu- ja tulkintatehtävä*.<sup>62</sup> Oikeusperiaatteet voivat toimia oikeusnormeina, joita sovelletaan itsenäisesti oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa. Niitä voidaan myös hyödyntää muiden oikeusnormien tulkinnassa. Oikeusperiaatteet muodostavat oikeuslähteiden tulkinnassa huomioon otettavan argumentin. Periaatteet voivat tällöin ohjata esimerkiksi yksittäisen säännön soveltamista. Vaikutus voi ulottua yksittäisen oikeudenalan ulkopuolelle. Urheiluoikeuden kantavilla periaatteilla voi olla vaikutuksia esimerkiksi sovellettaessa kilpailuoikeudellista normistoa urheilun alueella.

Ratkaisu- ja tulkintatehtävät poikkeavat joiltakin osin oikeusperiaatteiden oikeuslähde- ja systematisointitehtävistä. Ilmeinen ero liittyy konkreettisuuden asteeseen. On selvää, että ratkaisu- ja tulkintaperiaatteet ovat lähtökohtaisesti sisällöltään konkreettisempia kuin oikeuslähde- ja systematisointiperiaatteet. Oikeudellinen ratkaisutoiminta edellyttää sovellettavilta oikeusnormeilta käytettävyyttä. Toiseksi voidaan ajatella, että oikeuslähde- ja systematisointiperiaatteiden ala on lähtökohtaisesti ratkaisu- ja tulkintaperiaatteita laajempi. Kyse ei tällöin ole yksittäiseen tilanteeseen sovellettavasta oikeusnormista, vaan koko oikeusjärjestyksen tai yksittäisen oikeudenalan normatiivista sisältöä kuvaavasta periaatteesta.

Oikeusperiaatteiden eri funktioiden ja tehtävien erilaisuutta ei tule ylikorostaa. Päinvastoin oikeuslähde- ja systematisointitehtävillä sekä ratkaisu- ja tulkintatehtävillä on keskenään kiinteä yhteys. Se muodostuu yhteisestä arvo- ja tavoiteperustasta: sisällölliset seikat luovat kantavan pohjan kullekin tehtävälle ja oikeusperiaatteiden ilmenemismuodolle. Oikeusperiaatteiden tehtävien väliset yhteydet voivat jäsentyä eri tavoin. Periaatetyyppien välillä voi muodostua erilaisia konstellatioita. Joissakin yhteyksissä yksittäisen oikeuslähdeperiaatteen alle voi sijoittua spektri erilaisia ratkaisu- ja tulkintaperiaatteita. Toisissa tilanteissa yksittäinen

<sup>61</sup> Ks. *Tuori 2007*, s. 150.

<sup>62</sup> Ks. *Tuori 2007*, s. 151–152.



oikeuslähdeperiaate täsmentyy erikseen rajatuksi ratkaisuperiaatteeksi. Erilaiset kombinaatiot ovat mahdollisia. Oikeusperiaatteiden konstellatiot vaikuttavat oikeusperiaatteiden jäsentämiseen: oikeusperiaatteiden systematisointi ei saa olla kaavamaista, vaan siinä on otettava huomioon oikeusperiaatteiden erityispiirteet.

## 3.2 Vapausperiaate

### 3.2.1 Toimintavapauden oikeudellinen suoja

Urheilulla on monet kasvot. Urheilun eri ulottuvuuksia voidaan kuvata tarkastelemalla yksilöiden motiiveja urheilla ja osallistua urheilutoimintaan. Perinteisesti urheilu on mielletty fyysiseksi kamppailuksi, jossa yksilöt kilvoittelevat keskenään ja pyrkivät voittamaan paitsi itsensä myös vastustajansa.<sup>63</sup> Näkökulma korostaa urheilun kilpailullista luonnetta. On mahdollista luonnehtia, että urheilun kilpailullinen ulottuvuus sijoittuu vakiintuneesti urheiluoikeuden ytimeen.

Urheilukilpailujen ja -aktiviteettien järjestäminen edellyttää usein toiminnan organisoitumista. Yksilöt liittyvät yhteen ja perustavat seuran, jossa urheileminen on mahdollista. Seura on samalla harjoittelupaikka ja kilpailutoiminnan perusyksikkö. Lajien organisaatiot rakentuvat perustaltaan seurojen yhteistoiminnan varaan. Lajiliitot organisoivat kansallisen kilpailutoiminnan ja päättävät siihen liittyvien käytännön kysymysten ratkaisemisesta. Kansallisten lajiliittojen yhteistoiminta muodostaa perustan lajien kansainväliselle järjestäytymiselle. Urheilun organisoituminen muistuttaa eräänlaista pyramidia, jonka perustassa ovat yksittäiset urheilijat sekä niiden yhteenliittyminä seurat ja joka kohoaa kansallisten lajiliittojen kautta kohti kunkin lajin kansainvälistä liittoa.<sup>64</sup>

Yksilön urheilemisen motiivina ei tarvitse olla kilpaileminen. Urheilun harrastaminen voi perustua esimerkiksi pyrkimykseen kohottaa omaa kuntoa ja toteuttaa terveitä elämäntapoja taikka saavuttaa urheilun avulla erilaisia elämyksiä.<sup>65</sup> Urheileminen on tällöin yksilölähtöistä eikä se edellytä välttämättä tuekseen järjestöorganisaatiota. Urheilun terveysvaikutukset ovat merkityksellisiä myös yhteiskunnan tasolla kokonaisuudessaan. Julkisen vallan intressissä on osaltaan edistää liikuntamahdollisuuksia niiden kansanterveydellisten vaikutusten vuoksi.<sup>66</sup> Kilpaurheilu näyttäytyy tässä

<sup>63</sup> Ks. esim. *Steenbergen – Tamboer 1998*, s. 36.

<sup>64</sup> Ks. tarkemmin esim. Commission Staff Working Document, *The EU and Sport: Background and Context*, s. 40.

<sup>65</sup> Ks. esim. *Steenbergen – Tamboer 1998*, s. 47.

<sup>66</sup> Ks. esim. Urheilun valkoinen kirja (KOM (2007) 391 lopullinen), s. 3–5.

asetelmassa ainoastaan eräänlaisena mahdollisia esikuvia luovana taustaelementtinä, jonka toimintaedellytysten parantaminen ei ole yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta ensisijaista.

Yksilön motiivi urheilla voi olla välineellinen eli urheilu näyttäytyy yksilöille ensisijaisesti keinona saavuttaa urheiluun nähden ulkopuolisia päämääriä.<sup>67</sup> Urheilun kaupallistuminen on hyvä merkki tästä kehityksestä. Urheilu muodostaa joillekin yksilöille elinkeinon, jota kuitenkin harjoitetaan monesta muusta taloudellisen toiminnan muodosta poikkeavissa olosuhteissa. Urheilemisen motiivit ovat tällöin muuttuneet kilpailemisesta ja itsensä kehittämisestä kohti ammatin ja toimeentulon hankkimista. Urheilun kehitykselle leimallisena piirteenä voidaan viimeisten vuosikymmenten aikana pitää juuri kaupallisten näkökohtien voimistumista sekä yksilöiden että oikeushenkilöiden osalta. Kyse ei ole yksinomaan kilpaurheilun ammattimaistumisesta, vaan merkityksellisiä ovat olleet erilaiset urheilun harrastamiseen liittyvät palvelut, joita tuotetaan enenevässä määrin kaupallisin perustein.

Urheilun kattaman alueen moninaisuus merkitsee haastetta urheilu oikeudelliselle tutkimukselle. Perustavana havaintona voidaan pitää sitä, että yksilöllä ja hänen toimintamahdollisuuksillaan on keskeinen sija urheilussa. Urheilu voidaan mieltää niin yksilöiden kilvoitteluksi, harrastamiseksi, keskinäiseksi yhteenliittymiseksi kuin elinkeinonharjoittamiseksi. Urheilun perustana olevaa yksilön toimintavapautta voidaan jäsentää eri tavoin. Oikeudellisessa viitekehityksessä on syytä arvioida, millaista suojaa yksilön urheilun eri sektoreilla ilmenevä toimintavapaus saa oikeusjärjestyksessä.

Oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluu ajatus yksilön ihmisarvosta sekä hänen vapauksistaan ja oikeuksistaan. Ajatus on saanut institutionaalisen ilmauksensa perustuslain 1.2 §:ssä. Yksilön mahdollisuus urheilla ja siten toteuttaa itseään voidaan oikeudellisessa taustassa palauttaa viime kädessä näihin keskeisiin oikeusjärjestyksemme taustaideoihin. Yksilön toimintavapauden suojaa on mahdollista tarkastella edellä mainittua taustaa konkreettisemmin yksittäisten perusoikeuksien kannalta. Perusoikeudet muodostavat kokonaisuuden, jonka osien merkitykset voivat vaihdella arviointitilanteittain.

Urheilun ja yksilön toimintamahdollisuuksia turvaavien perusoikeuksien rajapinnassa voidaan tehdä perustava jaottelu ei-taloudellisten ja taloudellisten vapauksien välille. Urheiluun liittyvät muut kuin taloudelliset itsemääräämisoikeudet peilautuvat perustuslain 7 §:n henkilökohtaista vapautta ja 10 §:n yksityiselämää yleisesti turvaavan säännöksen kautta. Säännökset muodostavat keskeisen oikeudellisen taustan yksilön

---

<sup>67</sup> Ks. esim. *Steenbergen – Tamboer 1998*, s. 44.

mahdollisuuksille päättää oman elämänsä suuntaamisesta ja siten myös erilaiseen harrastustoimintaan ryhtymisestä. Joissakin yhteyksissä voi myös olla perusteltua viitata nimenomaisesti perustuslain 16 §:ssä turvattuihin sivistyksellisiin oikeuksiin. Kyse on tyypillisesti yksilön mahdollisuudesta kouluttautua urheilun saralla ja täten kehittää samalla itseään.

Perusoikeusjärjestelmästä seuraa julkiselle vallalle erilaisia velvollisuuksia. Eräänlaisena taustajaotteluna voidaan pitää julkiselle vallalle asetettuja perusoikeuksien kunnioittamis-, suojaamis- ja toteuttamisvelvollisuuksia.<sup>68</sup> Julkisen vallan on pidättäydyttävä sellaisista perusoikeusrajoituksista, joille ei ole hyväksyttävää perustetta ja jotka eivät ole oikeassa suhteessa tavoiteltavaan päämäärään nähden. Perusoikeuksien toteutumisen kannalta ei ole kuitenkaan riittävää, että julkinen valta kunnioittaa yksilöiden perusoikeussuojan piiriin kuuluvia oikeuksia. Julkisen vallan on omilla toimillaan pyrittävä edistämään perusoikeuksien toteutumista. Suojaamisvelvollisuus koskee julkiselle vallalle annettua tehtävää estää yksilöiden toiminnasta seuraavat perusoikeusrajoitukset. Tämä voi tarkoittaa puuttumista sellaisiin yksilöiden menettelyihin, jotka estävät perusteettomasti toisia yksilöitä toimimasta urheilussa. Lisäksi julkisella vallalla on velvollisuus omilla toimillaan edistää perusoikeuksien toteutumista. Urheilun osalta tällainen velvollisuus voidaan kiinnittää esimerkiksi perustuslain 19 §:ään, jossa julkiselle vallalle asetetaan nimenomainen velvollisuus edistää väestön terveyttä. Tämä voi tapahtua esimerkiksi kuntoliikunnan edellytyksiä turvaamalla.<sup>69</sup>

Oikeusjärjestyksessä on turvattu tärkeällä tavalla yksilöiden mahdollisuus liittyä yhteen ja perustaa yhdistyksiä. Yhdistymisen vapaudella on olennainen asema urheilussa.<sup>70</sup> Kysymys on ensisijaisesti yksilöiden vapaudesta perustaa yhdistys ja kuulua sen jäsenistöön (positiivinen yhdistymisvapaus). Toisaalta perustuslaissa turvataan myös yksilöiden oikeus olla kuulumatta yhdistykseen ja tarvittaessa erota siitä (negatiivinen yhdistymisvapaus).<sup>71</sup> Yksilötason lisäksi yhdistymisvapauden vaikutukset ulottuvat järjestelmätasolle. Yhdistyksille on vakiintuneesti tunnustettu oikeusjärjestyksessä autonomia oman toimintansa järjestämiseen.<sup>72</sup> Yhdistysautonomia suojaa

<sup>68</sup> Ks. esim. *Karapuu 1999*, s. 82–83, ja *Jyränki 2000*, s. 286–288.

<sup>69</sup> Julkisen vallan toiminnan kansallisen oikeudellisen perustan muodostaa liikuntalaki, jonka 1 §:ssä todetaan, että lain tarkoituksena on edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Ks. EU-tasoisista päämääristä tältä osin *Urheilun valkoinen kirja (KOM (2007) 391 lopullinen)*, s. 3–4.

<sup>70</sup> Ks. urheilun merkityksestä vapaaehtoistoiminnan ja aktiivisen kansalaisuuden kannalta *Urheilun valkoinen kirja (KOM (2007) 391 lopullinen)*, s. 6–7.

<sup>71</sup> Ks. negatiivisen ja positiivisen yhdistymisvapauden suhteesta *Muukkonen – Sajama 2009*, s. 54–55. Ks. myös *Halila – Tarasti 2011*, s. 42–46.

<sup>72</sup> Ks. esim. *Halila 1993*, s. 245–252.

yhdistyksen taustalla olevia yksilöitä, mutta sillä on samalla yksittäisistä jäsenistä riippumaton ulottuvuutensa.<sup>73</sup> Yhdistysautonomia suojaa yhdistyksen toimintapiiriä sellaisenaan muun muassa suhteessa julkiseen sääntelyyn.

Urheiluun liittyvien taloudellisten toimintojen suoja voidaan luontevasti palauttaa perustuslain elinkeinovapautta ja omaisuutta suojaaviin säännöksiin.<sup>74</sup> Yksilö voi vedota niihin oman toimintansa suojaksi niin suhteessa julkiseen valtaan kuin toisiin yksilöihin. Perusoikeussuojalla on siten vertikaalinen ja horisontaalinen ulottuvuutensa. Suojan toteuttamisessa on otettava huomioon kunkin toimintaympäristön erityispiirteet. Modernissa perusoikeusajattelussa ei tehdä kategorista jaottelua yksilöiden ja oikeushenkilöiden nauttiman perusoikeussuojan välille. Täten urheilu- ja järjestöjen tai muiden urheiluun liittyvien oikeushenkilöiden harjoittama elinkeinotoiminta kuuluu suoraan perusoikeussuojan piiriin eikä perusoikeussuojaa tarvitse perustella toiminnan yksilövaikutuksien kautta.<sup>75</sup> Yksilön urheilussa harjoittama elinkeinotoiminta sijoittuu useimmiten lähelle suojan ydinaluetta.<sup>76</sup> Tilanne on monesti toinen oikeushenkilöiden harjoittaman elinkeinotoiminnan osalta.

Urheilu-oikeuden vapausperiaatteen tarkastelussa ei voida pysähtyä yksinomaan jäsentämään periaatteen oikeudellisia puitteita. On kyettävä siirtymään yksilön toimintavapauden suojan materiaaliin perusteluihin. Vain näin voidaan ymmärtää kokonaisvaltaisesti yksilön toimintavapauden suojaamisen merkitys urheilu-oikeudessa.

### 3.2.2 Yksilön toimintavapauden suojaamisen perustelu

Yksilön toimintavapaudella on keskeinen asema urheilu-oikeudessa. Yksilön toimintavapaus on monessakin suhteessa se voima, johon urheilu eri muodoissaan perustuu. Yksilön toimintavapauden merkityksen oikeudellinen arviointi rakentuu perustavalla tavalla yksilön asemaa ja toimintaedellytyksiä koskevista käsityksistä. Ne asettavat keskeiset puitteet yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen tarkastelulle. Arvioinnissa voivat osin kerrostua rinnakkaiset teoreettiset lähestymistavat.

Urheilu-oikeuden vapausperiaatteeseen sisältyy keskeinen näkemys yksilön perustavasta asemasta ja yksilöiden keskinäisestä yhdenvertaisuudesta yhteiskunnassa. Yksilö ei ole vain keino joidenkin tavoitteiden, kuten yhteiskunnallisen hyvinvoinnin lisäämisen, toteuttamiseksi. Ajattelussa

<sup>73</sup> Ks. myös *Halila 1993*, s. 244 av. 12.

<sup>74</sup> Ks. kansainvälisestä keskustelusta tältä osin *Krogmann 1998*, s. 33–38.

<sup>75</sup> Ks. esim. *Länsineva 2002*, s. 108–111.

<sup>76</sup> Ks. perusoikeussuojan tasoon vaikuttavista seikoista tältä osin *Länsineva 2002*, s. 196–197.

korostuu yksilön itseisarvoinen asema. Ajattelun juuret voidaan palauttaa tältä osin aina Immanuel Kantiin saakka.<sup>77</sup> Yksilö on arvokas itsessään eikä vain hyvinvoinnin lisäämiseen tähtäävän prosessin osatekijänä.<sup>78</sup> Näkökulma on rinnakkainen utilitarististen teorioiden kanssa.

Tarkastelussa korostuu yhteiskunnallisten arvojen merkitys. Yhteiskunnassa on olemassa arvoja, jotka ovat sellaisenaan merkityksellisiä riippumatta siitä, millaisia hyvinvointivaikutuksia arvojen noudattamisella on. Yksilön toimintavapaus nähdään merkitykselliseksi yhteiskunnalliseksi arvoksi, jonka toteutumista tulee oikeudellisin keinoin suojata. Yksilön mahdollisuutta toteuttaa itseään urheilussa ja samalla kehittää taitojaan pidetään yhteiskunnallisesti merkityksellisenä asiana. Yksilön toimintavapauden suojaaminen ei tarvitse tuekseen mitään taloudellista perustetta, vaan näkemys muodostuu yksilön perustavan yhteiskunnallisen aseman varaan.

Yksilön toimintavapauden suoja kiinnittyy liberalistisen yhteiskunnanäkemysten ytimeen.<sup>79</sup> Näkemykseen voidaan liittää joitakin perustavia yksilön toimintavapautta koskevia olettamia. Yksilö muodostaa ne päämäärät, joiden toteuttamiseksi hän osallistuu urheilutoimintaan. Perusteet päätöksenteolle rakentuvat yksilöstä itsestään käsin. Kyse voi olla esimerkiksi valinnasta kilpa- ja harrasteturheilun välillä. Yksilön valinnat perustuvat hänen oman etunsa edistämiseen. Yksilön toimintavapauden suojaamiseen nivoutuu ajatus siitä, että yksilö tietää parhaiten, mikä on hänelle hyväksi. Kyse on eräänlaisesta arvosubjektivismista.

Yksilön toimintavapauden ideaan voidaan liittää ajatus, että yksilöillä on mahdollisuudet käyttää tahdonvapautta omaksi edukseen. Oletetaan, että yksilöillä on edellytykset käyttää toimintavapauttaan mielekkäällä tavalla. Rationaalisen harkinnan edellytykset asettavat vaatimuksia sekä yksilön ominaisuuksille että niille olosuhteille, joissa yksilö käyttää oikeuksiaan. Edellytysten täyttyminen luo perusteen vastuun syntymiselle. Yksilön toimintavapauden käänköpuolena on siihen liittyvä vastuu. Yksilö vastaa tekemistään valinnoista: yksilön on kannettava valintojensa seuraukset.

Vapausperiaatteen ytimestä voidaan johtaa julkiselle vallalle velvollisuus kunnioittaa yksilön toimintavapautta. Julkisen vallan keinoin ei saada tarpeettomasti puuttua yksilön mahdollisuuksiin urheilla ja järjestää keskinäiset suhteensa urheilussa. Toisaalta julkisella vallalla on velvollisuus suojata perusoikeuksia ja luoda edellytyksiä niiden toteutumiselle. Perusoikeuksien suojaamisvelvollisuudella on erityinen asema silloin, kun vapausperiaatteeeseen liittyvät olettamat eivät toteudu täysimääräisesti

<sup>77</sup> Ks. myös *Tuxill – Wigmore 1998*, s. 104–105.

<sup>78</sup> Ks. myös *McNamee 1998*, s. 152–153.

<sup>79</sup> Ks. tältä osin liberalistisen ajattelun lähtökohdista taloudellisessa kontekstissa esim. *Atiyah 1979*, s. 324–325.

tai yksilön toimintavapauden käyttämisellä on vahingollisia vaikutuksia toisten yksilöiden perusoikeusasemiin. Yksilön toimintavapauden ja sen sääntelyn välille voidaan katsoa muodostuvan ainakin potentiaalinen jännite urheiluoikeudessa. Seuraavassa asetelmaa arvioidaan erään tyypillisen soveltamistilanteen, urheilujärjestöjen yhdistysautonomian, kannalta.

### 3.2.3 Yhdistysautonomia urheilussa

Yhdistymisvapaus kuuluu oikeusjärjestyksen perusteisiin. Yhdistymisvapaudella on erilaisia funktioita yhteiskunnassamme. Yhdistymisvapauden voidaan katsoa muodostavan keskeisen taustaelementin poliittiselle järjestelmällemme ja yleisemmin yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamiselle. Urheilussa yhdistymisvapaus konkretisoituu erityisesti sen positiivisessa merkityksessä. Yksilöillä on oikeudellisesti suojattu mahdollisuus perustaa urheiluseuroja ja muita yhdistyksiä urheilutoiminnan harjoittamiseksi sekä liittyä niiden jäseniksi ja toimia niissä. Vastaavasti yksilöille on turvattu ainakin lähtökohtaisesti negatiivinen yhdistymisvapaus eli yksilöillä ei ole velvollisuutta kuulua urheiluseuraan tai muuhun yhdistykseen urheilutoiminnan harjoittamiseksi.<sup>80</sup>

Yhdistysautonomia on oikeudellisesti monitahoinen käsite. Sen avulla voidaan katsoa suojattavan yksilöiden toimintamahdollisuuksia ja itsemääräämisoikeutta keskinäisten yhteenliittymiensä osalta. Yhdistysautonomian juuret johtavat siten yksilöiden oikeusasemiin. Toisaalta sitä ei voida jäsentää yksinomaan yksilöiden oikeusasemien kautta. Yhdistysautonomialla on yksilötason ylittävä perustansa. Sillä ei suojata vain yhdistyksen taustalla olevia yksilöitä, vaan suoja kohdistuu myös yhdistykseen itseensä.<sup>81</sup> Lähestymistapa on modernin perusoikeusnäkökuvan mukainen.<sup>82</sup>

Yhdistysautonomiata on tarkasteltu perinteisesti yhdistyksen ja julkisen vallan välisessä suhteessa.<sup>83</sup> Yhdistysautonomian on katsottava takaavan yhdistykselle vapauspiirin, johon julkinen valta ei voi ilman erityistä

---

<sup>80</sup> Tämä oikeus voi olla tosiasiaa rajoitettu, koska urheilun harrastaminen ainakin kilpailumielessä edellyttää monesti urheiluseuran jäsenyyttä ja sitä kautta yhteyttä lajin katto-organisaatioon. Ks. tältä osin esim. Urheilun oikeusturvalautakunnan päätös 3/2009, jossa käsiteltiin veteraanipurjeilijan mahdollisuutta osallistua tenniksen sarjamuotoiseen joukkuekilpailutoimintaan ilman jäsenyyttä sarjan organisoineessa Suomen Senioritennis ry:ssä. Urheilun oikeusturvalautakunta päätyi ratkaisuihinsa siihen, että pelkkä Suomen Tennisliitto ry:n kilpajäsenyys ei oikeuttanut osallistumaan senioreiden sarjatennikseen, koska sarjan järjestäjä oli Suomen Tennisliitto ry:stä erillinen taho. Kyse oli Suomen Senioritennis ry:n jäsenille tarkoitetusta toiminnasta, johon osallistumisen edellytykseksi voitiin asettaa edellä mainitun yhdistyksen jäsenyys.

<sup>81</sup> Ks. myös *Halila 1993*, s. 244 av. 12.

<sup>82</sup> Ks. esim. *Länsineva 2002*, s. 196–197.

<sup>83</sup> Ks. esim. *Halila 1993*, s. 239–241.

perustetta puuttua. Joissakin yhteyksissä on tehty jaottelu oikeudellisen harkinnan ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan välille.<sup>84</sup> Yhdistyksen päätökseen voidaan puuttua tuomioistuinteitse lähtökohtaisesti vain nimenomaan lainsäädännössä mainitulla perusteella. Perusoikeuskeskustelun avautuminen johtaa pohtimaan, tulisiko yhdistysautonomian oikeudellista asemaa tarkastella aiempaa voimallisemmin myös sen horisontaalivaikutusten kannalta.<sup>85</sup> Yhdistysautonomian käyttämisellä voi olla vaikutuksia yksilöiden oikeusasemiin ja erilaisiin kollektiivisiin hyviin.<sup>86</sup> Samalla on arvioitava yhdistysautonomian laajuutta.<sup>87</sup> On selvitettävä, millaiset tekijät vaikuttavat tyypillisesti yhdistysautonomian muodostumisen tasoon yksittäistapauksissa.

Oikeudellisessa viitekehyksessä on perusteltua lähteä siitä, että toiminnan sisältö ja sen vaikutukset heijastuvat yhdistysautonomian laajuuteen. Perusoikeuskeskustelusta on mahdollista saada tältä osin impulseja tarkasteluun. Urheilujärjestöillä ja muille urheiluun sijoittuneilla yhdistyksillä on usein mahdollisuus säännellä kollektiivisesti jäsentensä oikeusasemia. Kyse on tyypillisesti lajiliiton hyväksymistä kilpailusäännöistä, jotka ohjaavat kilpailujen toteuttamista esimerkiksi pelaajasiirtojen osalta. Lajiliittojen säännöt vaikuttavat välittömästi yksilöiden oikeusasemiin. Perusoikeusvaikutusten toteutumista korostaa urheilun hierarkkinen järjestäytymistapa: yksittäisellä urheilijalla ei ole käytännössä muita vaihtoehtoja kuin toimia lajiliiton asettamien puitteiden mukaisesti, mikäli hän haluaa kilpailla. Mitä voimakkaammin urheilujärjestön tekemät päätökset kohdistuvat yksilöiden oikeusasemiin, sitä tarkemmin on tarkasteltava yhdistysautonomian rajoja.

Arviointiasetelma avautuu tyypillisesti punnintana, jossa yhdistymisvapauden osana turvattua yksityisautonomiaa verrataan yksilön oikeusasemaan. Olennaista on päästä harkinnan sisällöllisten perusteiden lähteille. Tukea harkintaan voidaan tältä osin saada vapausperiaatteen ohella urheilu-oikeuden muista kantavista periaatteista. Lisäksi on huomattava, että oikeusjärjestys muodostaa kokonaisuuden. Urheilu-oikeuden vapausperiaatetta on tarvittaessa arvioitava yhteydessä muiden oikeudenalojen

<sup>84</sup> Ks. *Halila – Tarasti 2011*, s. 47. Ks. myös *Halila 2006*, s. 73.

<sup>85</sup> Ks. myös *Muukkonen 2010*, s. 409.

<sup>86</sup> Ks. myös KKO 1998:122, jossa yhdistysautonomiaan kuuluvaa yhdistyksen päätöksen kanneperusteiden tarkkarajaista määrittelyä laajennettiin yksilön keskeisen oikeussuojan tarpeen toteuttamiseksi. Arviointi kiinnitettiin tältä osin yhdistyksen päätöksen vaikutuksiin urheilijan perusoikeussuojan kannalta.

<sup>87</sup> Tarkastelu voidaan palauttaa yhdeltä osin keskusteluun siitä, millainen asema urheilussa tehtäville arvovalinnoille annetaan suhteessa ympäröivän yhteiskunnan arvoperustaan. Ks. tältä osin esim. *Steenbergen – Tamboer 1998*, s. 38. Urheilujärjestöjen päätösten oikeudellinen arviointi voidaan nähdä tällöin yhteiskunnan ja urheilun arvojen välisenä ristiriitana. Ks. urheilun omalakisuudesta myös *Tuxill – Wigmore 1998*, s. 113.

kantaviin periaatteisiin. Tällöin urheiluun liittyvän toimintavapauden merkitys on suhteutettava muihin oikeusjärjestyksessä tunnustettuihin arvoihin ja tavoitteisiin. Periaatteiden välinen punninta jää yksittäistapa-uksessa suoritettavaksi. Oikeustieteen keinoin ei ole mahdollista asettaa harkinnalle yksiselitteisen rajaavia puitteita, vaan kysymys on eräänlaisesta suuntaviivojen määrittämisestä.

Oikeustieteessä voidaan kuitenkin jäsentää asetelmaa kuvaavaa harkintarakennetta. Keskeisen vaihtoehdon urheilijan ja urheilujärjestön välisen oikeudellisen relaation arvioinnille tarjoavat perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä kumpuavat arviointiperusteet.<sup>88</sup> Kyse ei ole perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten suorasta soveltamisesta, vaikka urheilujärjestöillä usein oleva mahdollisuus tosiasiaa säännellä päätöksillään kollektiivisesti urheilijoiden perusoikeusasemia voisi sinäl- lään puoltaa edellytysdoktriinin perinteisen soveltamisalan laajentamista.<sup>89</sup> Keskeisiä ovat sitä vastoin yleisistä rajoitusedellytyksistä välittyvät ideat harkinnan toteuttamiseen.

Urheilu-oikeuden vapausperiaatteen kannalta merkityksellisiä näkökohtia liittyy niin yksilön toimintavapauden rajoittamisen perusteisiin, suhteelli- suusperiaatteeseen kuin yksilön oikeusturvan toteuttamiseen. Yhdistysauto- nomian piirissä tehdylle päätökselle on kyettävä esittämään hyväksyttävät perusteet. Päätöksen perusteet voidaan kiinnittää yhdistysautonomian lisäksi urheilu-oikeuden muihin kantaviin periaatteisiin ja oikeusjärjestyk- sen sisällöllisiä lähtökohtia ilmentäviin muiden oikeudenalojen keskeisiin periaatteisiin. Velvollisuus perusteiden esittämiseen on nimenomaisesti päätöksentekijällä. Toiseksi päätöksen oikeudellisessa arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota käytettyjen keinojen oikeasuhtaisuuteen. Yksilön toimintavapauden rajoittamisessa ei saada mennä pidemmälle kuin on tarpeen hyväksyttävän päämäärän saavuttamiseksi. Valittujen keinojen tulee myös olla välttämättömiä hyväksyttävän päämäärän toteuttamiseksi. Kolmanneksi päätöksen kohteella tulee olla tosiasiaa mahdollisuudet saada asiassa oikeussuojaa. Vaatimus ei lähtökohtaisesti täyty urheilujärjestön sisäisin muutoksenhakukeinoin, vaan asia on voitava viedä riippumattoman lainkäyttöelimen tai vastaavan orgaanin ratkaistavaksi.<sup>90</sup>

<sup>88</sup> Ks. myös *Muukkonen 2010*, s. 410.

<sup>89</sup> Ks. urheilun eurooppalaisesta organisointitavasta seuraavasta monopolisoitumiskehi- tyksestä *Parrish – Miittinen 2008*, s. 17–19.

<sup>90</sup> Tämä voi merkitä tosiasiaa haasteita nykyisille urheiluorganisaatioille. Ks. tarkemmin esim. *Arnaut 2006*, s. 68.



### 3.3 Reilun pelin periaate

#### 3.3.1 Yleistä

Reilulla pelillä on urheilussa keskeinen asema. On jopa luonnehdittu, että reilu peli muodostaa urheilun ylimmän eettisen periaatteen.<sup>91</sup> Reilun pelin periaatteessa yhdistyy urheiluoikeudessa tärkeällä tavalla eettis-moraalinen ja oikeudellinen arviointi.<sup>92</sup> Reilulla pelillä on ilmeinen eettinen ja moraalinen perustansa, mutta reilua peliä voidaan arvioida myös urheiluoikeuden kantavana periaatteena. Tarkastelu edellyttää yhteyden luomista yhteiskunnan perustavien arvojen ja oikeuden välille. Arviointi palautuu yhteiskunnan perusrakenteiden tasolle: moraalien ja oikeuden voidaan katsoa muodostavan yhteiskunnan perusrakenteen yhdessä talouden ja politiikan kanssa.<sup>93</sup> Perusrakenteen osat voivat olla keskenään vuorovaikutussuhteessa. Moraalista voi välittyä impulseja oikeuden suuntaan. Välittäjinä moraalien ja oikeuden välillä toimivat tyypillisesti oikeusperiaatteet. Reilun pelin periaatteella on osaltaan tällainen tehtävä urheiluoikeudessa.

Reilulle pelille voidaan antaa erilaisia merkityssisältöjä.<sup>94</sup> Tämä käy kuvaavasti ilmi sekä kansallisesti että kansainvälisesti niistä yhteyksistä, joissa on viitattu reilun pelin toteuttamiseen urheilussa.<sup>95</sup> Kansallisena esimerkkinä voidaan ottaa esille Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU) -yhteisön reilun pelin ihanteet ja tavoitteet, jotka SLU:n syyskokous on hyväksynyt vuonna 2010.<sup>96</sup> Ne kuvastavat keskeisellä tavalla suomalaisessa urheilussa omaksuttua käsitystä reilun pelin lähtökohdista. Ihanteiden perustaksi on otettu käsitys jokaisen yhtäläisestä ihmisarvosta. Ajattelutapa voidaan yhdistää niin sanottuun kultaiseen sääntöön, jonka mukaan toisia on kohdeltava siten, kuin haluamme toisten kohtelevan meitä. Tämän lisäksi SLU:n reilun pelin ihanteet ja tavoitteet sisältävät laajan joukon urheilun arvoperustaa kuvaavia seikkoja:

<sup>91</sup> Halila 2006, s. 48 ja 399.

<sup>92</sup> Ks. etiikan ja moraalien välisestä jaottelusta Tuori 2007, s. 130, jossa etiikalla viitataan hyvää elämää koskeviin yksilöllisiin ja ryhmäkohtaisiin määrittelyihin sekä moraalilla kaikkien tosiasiallisten tai potentiaalisten asianosaisten näkökannat yhdistäviin yhteiskunnallisiin arvopohdintoihin. Käsitteillä on keskinäisiä leikkauspisteitä. Oikeustieteellisessä tutkimuksessa ei voida pysähtyä yksinomaan terminologisiin tarkasteluihin, vaan on pyrittävä tunnistamaan oikeusjärjestyksen taustalla olevien perustavien arvokäsitysten keskeisiä sisältöjä ja niiden välisiä rajapintoja.

<sup>93</sup> Ks. tarkemmin Aine 2011, s. 41–44.

<sup>94</sup> Ks. esim. Taxell 1979, s. 487, jossa tarkastellaan sopimussuhteiden moraalista ulottuvuutta reilun pelin käsitteen avulla.

<sup>95</sup> Ks. reilua peliä koskevasta kansainvälisestä keskustelusta esim. Tuxill – Wigmore 1998, passim.

<sup>96</sup> Tietoisemmin, vastuullisemmin, kestävämmiin, SLU-yhteisön reilun pelin ihanteet ja tavoitteet, SLU-julkaisusarja 5/2010.

- jokaisen tasavertainen mahdollisuus liikuntaan ja urheiluun
- vastuu kasvatuksesta
- terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen
- luonnon kunnioittaminen ja kestäväan kehitykseen pyrkiminen
- avoimuus, demokraattisuus ja oikeudenmukaisuus.

Vastaavia periaatteita on määritetty urheilun eri sektoreilla. Esimerkkinä näistä alakohtaisista periaatteista voidaan mainita erotuomarin eettiset periaatteet, joiden valmistelussa on hyödynnetty SLU:n eettistä valmistelutyötä.<sup>97</sup> Erotuomaritoiminnan eettiseen perustaan kuuluvat oikeudenmukaisuus, rehellisyys, puolueettomuus, riippumattomuus, vastuullisuus, avoimuus, suvaitsevaisuus sekä kasvun tukeminen.

Urheilussa omaksuttujen eettisten periaatteiden kenttää leimaa jonkinasteinen hajautuneisuus. Eettisiin periaatteisiin on sisällytetty hyvin monenlaisia sinällään tärkeitä asioita ja näkökohtia. Kokonaisuudesta löytyy yhteisiä tekijöitä, mutta käsitykset urheilun eettisestä perustasta hajautuvat monelta osin. Tämä asettaa haasteita reilun pelin sisällölliselle määrittämiselle. Urheiluoikeudellisessa tutkimuksessa on pyrittävä löytämään yhteinen sisällöllinen perusta reilun pelin periaatteelle. Kyse on reilun pelin periaatteen syväjustifikaatiosta. Tämän lisäksi on kyettävä arvioimaan reilun pelin periaatteen soveltamiseen liittyviä kysymyksiä.

### 3.3.2 Sisällöllinen perustelu

Reilun pelin periaatteen materiaalisen sisällön arvioinnissa on jäsennettävä, millaiseen yhteiskunnalliseen taustaan reilun pelin periaate kiinnittyy. Reilun pelin periaatteen justifikaationa voidaan pitää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnallisena arvona. Tällä tarkoitetaan sitä, että reilun pelin periaatteen avulla pyritään löytämään ratkaisuja, jotka ovat yhdenmukaisia yhteiskunnallisten oikeudenmukaisuuskäsitysten kanssa.

Oikeudenmukaisuuden käsite on varsin laaja ja sitä voidaan lähestyä useista eri suunnista. Reilun pelin periaatteen merkitykseen urheiluoikeudellisessa arvioinnissa vaikuttaa keskeisesti se, millainen sisältö oikeudenmukaisuudelle annetaan. Oikeudenmukaisuuskäsitteen perustavia ulottuvuuksia voidaan käsitellä sekä oikeudelliselta että oikeudenmukaisuusteorioiden kannalta. Tarkastelu ei ole tältä osin tyhjentävä, vaan se muodostaa eräänlaisen taustakehikon reilun pelin periaatteen urheiluoikeudelliselle arvioinnille.

Oikeudenmukaisuuteen on viitattu valtiojärjestyksemme perusteita koskevassa perustuslain ensimmäisessä luvussa. Perustuslain 1.2 §:n mukaan

<sup>97</sup> Erotuomarin eettiset periaatteet, Suomen Erotuomarien Liitto ry, Helsinki 2005.

valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapaudet ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Näkökulma on ollut aiemmin esille myös urheiluoikeudellisen vapausperiaatteen osalta. Perustuslain 1.2 §:n viittaus oikeudenmukaisuuteen on yhdistetty erityisesti perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännökseen sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeviin säännöksiin.<sup>98</sup>

Perustuslain 1.2 § antaa eräänlaisen taustan oikeudenmukaisuuden merkitykselle oikeusjärjestyksessämme. Säännöksestä ei kuitenkaan ole saatavissa kovinkaan paljon tukea oikeudenmukaisuuden tarkemman sisällön määrittämiseen. Oikeudenmukaisuuden arviointikriteereinä perustuslain 1.2 §:ssä ovat tasa-arvon sekä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen. Muilta osin oikeudenmukaisuuskäsityksen sisältö jää yleiseksi. Tämä on sinällään ymmärrettävää, kun otetaan huomioon perustuslain asema oikeusjärjestyksemme yleisenä taustana. Reilun pelin periaatteen yhteiskunnallisen taustan määrittämiseksi on kuitenkin voitava tarkastella oikeudenmukaisuuskäsitettä edellä mainittua yksityiskohtaisemmin. Mahdollisuuden tähän tarjoavat oikeudenmukaisuuskäsitteen perusjaottelut ja oikeudenmukaisuusteoriat.

Oikeudenmukaisuuskäsite voidaan jakaa muodolliseen ja materiaaliseen osaan. *Muodollisella oikeudenmukaisuudella* viitataan ennen kaikkea yksilöiden väliseen yhdenvertaisuuteen.<sup>99</sup> Samanlaisia tapauksia on kohdeltava samalla tavoin ja erilaisia tapauksia eri tavoin. Hyödyt ja haitat tulee jakaa yksilöiden kesken tasan, ellei hyväksyttäviä, esimerkiksi yksittäistapauksellisiin olosuhteisiin liittyviä perusteita päätyä toisenlaiseen lopputulokseen ole olemassa. Muodollisen oikeudenmukaisuuskäsityksen taustalta voidaan löytää ajatus yksilöiden itseisarvosta ja ennen kaikkea yksilöiden yhtäläisestä itseisarvosta. Muodollinen oikeudenmukaisuustulkinta voidaan kiinnittää oikeusjärjestyksessämme viime kädessä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännökseen.

Muodolliseen oikeudenmukaisuuteen voidaan liittää ajatus yksilöiden toimintamahdollisuuksien yhtäläisyydestä.<sup>100</sup> Oikeusjärjestyksen keinoin pyritään takaamaan yksilöille yhdenvertaiset toimintaedellytykset. Tällaisessa tilanteessa on jokaisen yksilön asiana päättää itsenäisesti, miten hän toimintamahdollisuuksiaan käyttää. Oikeudellisen sääntelyn keinoin ei puututa toimintamahdollisuuksien käyttämisen lopputulokseen, vaan pyritään ainoastaan mahdollistamaan toimintaympäristön reiluus.<sup>101</sup> Kun menettelylliset edellytykset ovat kunnossa, saavutetaan hyväksyttäviä

<sup>98</sup> Ks. tarkemmin HE 309/1993 vp, s. 42.

<sup>99</sup> Ks. esim. *Taxell 1976*, s. 45.

<sup>100</sup> Ks. urheilun osalta myös *Kinnunen 2004*, s. 63–64.

<sup>101</sup> Ks. tarkemmin esim. *Rawls 1988*, s. 60.

lopputuloksia. Muodollisella ja menettelyllisellä oikeudenmukaisuudella on siten selkeitä keskinäisiä leikkauspisteitä.

*Materiaaliseen oikeudenmukaisuuteen* sisältyy sisällöllinen kannanotto siihen, millaista ratkaisua voidaan pitää oikeana. Kyse on ratkaisun sisällöllisestä hyväksyttävyydestä. Käytännössä sisällöllistä hyväksyttävyyttä koskevat näkökannat voivat poiketa toisistaan hyvinkin paljon. Erilaisten oikeudenmukaisuuskäsitysten avulla joudutaan ottamaan kantaa yksilön vapauksien ja oikeuksien suojaan. Oikeudellisesta näkökulmasta katsoen kyse on yksilöiden perusteltujen oikeusasemien suojasta. Perustava jaottelu voidaan tehdä tältä osin utilitarististen ja arvoperustaisten arviointitapojen välillä. Reilun pelin periaatteen kannalta perustelluin lähestymistapa liittyy oikeudenmukaisuuden arvoperustaiseen arviointiin, josta esille otetaan John Rawlsin käsitys oikeudenmukaisuudesta reiluna pelinä.<sup>102</sup> Teoriaa on hyödynnetty myös urheilua koskevassa keskustelussa.<sup>103</sup>

Reiluksi peliksi ymmärretty oikeudenmukaisuuskäsitys muodostaa utilitarismin verrattuna selvästi rinnakkaisen tavan käsitellä perustavia yhteiskunnallisia arvokysymyksiä. Utilitarismin peruspostulaatin mukaan arvokysymykset tulee ratkaista siten, että yhteiskunnan hyvinvoinnin kokonaismäärä on mahdollisimman suuri. Reiluksi peliksi mielletty oikeudenmukaisuuskäsitys sijoittuu osaksi teorioita, joiden taustalla on käsitys oikeasta. Oikealle asetettavia kriteereitä voidaan etsiä esimerkiksi erilaisista eettisistä teorioista tai yhteiskuntasopimusta koskevista konstruktioista. Näissä teorioissa saa yksilöllä itsellään oleva arvo tyypillisesti olennaisen aseman. Keskeistä on joka tapauksessa oikean erottaminen hyvästä.

John Rawlsin oikeudenmukaisuusteorialla on ollut merkittävä vaikutus oikeudenmukaisuuskäsitteen sisällöstä käytyyn keskusteluun. Rawls rakentaa teoriansa olettamaan alkutilasta, jossa olevien ihmisten tulisi sopia yhteiskunnan instituutioita koskevista oikeudenmukaisuuskriteereistä. Rawlsin teoria on siten yhteydessä erilaisiin yhteiskuntasopimus-teorioihin. Rawls määrittää oikeudenmukaisuuden kriteerit alkutilassa tehtävien rationaalisten valintojen kautta.

Rawlsin teorian selkeänä lähtökohtana on se, että yksilöllä ja samalla hänen oikeuksillaan on keskeinen asema yhteiskunnassa. Yksilön oikeuksia ei saa uhrata hyvinvoinnin kokonaismäärän kasvattamiseksi. Yksilön oikeuksien rajoittaminen on kuitenkin mahdollista toisten yksilöiden oikeuksien suojaamiseksi. Toiseksi Rawls ottaa kantaa hyvinvoinnin yhteiskunnalliseen jakautumiseen. Perusajatuksena on tällöin, että hyvinvointierojen kasvaminen on hyväksyttävää, mikäli kaikki

<sup>102</sup> Ks. arvioinnin lähtökohdista *Rawls 1988*, s. 15–22.

<sup>103</sup> Ks. tarkemmin esim. *Loland 2000*, s. 158–159. Ks. Rawlsin teorian kriittisestä arvioinnista *Eassom 1998*, s. 66–67 ja 74.

yhteiskuntaluokat hyötyvät erojen lisääntymisestä. Hyvinvointierojen lisääminen ei saa koitua vain kaikkein hyväosaisimpien yhteiskuntaluokkien hyväksi, koska heidän asemansa saattaa useinkin perustua sattumanvaraisiin tekijöihin.

Rawlsin tarkastelussa yhdistyy monia perustavia yhteiskunnallisia näkökulmia. Yksilöt nähdään vapaina ja yksilöllisinä toimijoina, jotka hyötyvät keskinäisestä yhteistoiminnastaan. Yhteistoiminta edellyttää yksilöiltä vastavuoroisuutta: omien oikeuksien toteuttamiseen liittyy velvollisuus tunnustaa vastavuoroisesti toisten yksilöiden vastaavat oikeudet. Yhteistoiminnan taustalta välittyy oletama yksilöiden välisestä implisiittisestä sopimusjärjestelystä.<sup>104</sup>

Urheilun ytimeen voidaan yhdistää ainakin kilpaurheilun osalta ajatus otteluvoittoihin pyrkimisestä. Kyse on velvollisuudesta parhaansa yrittämiseen. Tällä on oma merkityksensä urheilukilpailujen kannalta kokonaisuudessaan. Voittamista ei kuitenkaan voida tavoitella keinolla millä hyvänsä. Reilun pelin periaatteeseen nivoutuu velvollisuus käyttää kilpailuissa rehellisiä keinoja. Näin toteutuu osaltaan vaatimus olosuhteiden ja mahdollisuuksien yhdenmukaisuudesta, mikä kuvastaa vastavuoroisuuden ideaa.

Urheilun kannalta ajatus vastavuoroisuudesta on tärkeä. Näkökulma korostuu erityisesti yksilön toimintamahdollisuuksien yhtäläisyyden osalta. Reilun pelin periaatteen mukaisena ajatuksena on taata kaikille yksilöille lähtökohtaisesti yhtäläiset mahdollisuudet kilpailla ja osallistua urheilutoimintaan yhdenmukaisista asemista. Samalla yksilöt voivat käyttää heille oikeusjärjestyksessä turvattuja oikeuksia mielekkäissä olosuhteissa. Idea toimintamahdollisuuksien yhtäläisyydestä kantaa urheilussa pitkälle. Idea on kuitenkin vielä tarkasteltava hienosyisemmin, jotta reilun pelin periaatteen merkitys voidaan hahmottaa asianmukaisesti.

### 3.3.3 *Soveltaminen*

Reilun pelin toteutumista on mahdollista arvioida eri tavoin. Keskeinen jaottelu voidaan tehdä muodollisen ja epämuodollisen reilun pelin välille. *Muodollisella reilulla pelillä* tarkoitetaan toimimista kunkin lajin virallisesti asetettujen peli- ja muiden sääntöjen mukaisesti.<sup>105</sup> Muodolliset säännöt voidaan nähdä tältä osin konstitutiivisina normeina, jotka asettavat yleiset puitteet pelin pelaamiselle ja urheilemiselle. Reilun pelin toteutumisen arviointikriteereitä ei haeta näiden sääntöjen ulkopuolelta, vaan hyväksyttävyyden perusteet ovat sääntöjärjestelmän sisäisiä.

<sup>104</sup> Ks. esim. *Eassom 1998*, s. 58.

<sup>105</sup> Ks. esim. *Steenbergen – Tamboer 1998*, s. 39, ja *Loland 1998*, s. 83.

Reilun pelin muodollisen arviointitavan ongelmaksi saattaa muodostua se, että urheilun säännöt eivät aina anna vastauksia urheilussa ilmeneviin reilun pelin kannalta merkityksellisiin tilanteisiin.<sup>106</sup> Säännöt voivat olla aukollisia; niissä ei esimerkiksi ole otettu lainkaan huomioon yksittäistä soveltamistilannetta. Sääntöjen sisältö voi myös olla tulkinnanvarainen, jolloin ne eivät kykene määrittämään yksiselitteistä vastausta syntyneeseen kysymykseen. Sääntöjä voi olla siten tarvetta tulkita tai täsmentää. Tällöin on käytettävä pelisääntöjen ulkopuolisia materiaalisia arviointitapoja.

Konstitutiivisten sääntöjen lisäksi urheiluun voi sisältyä erilaisia regulatiivisia normeja, jotka ohjaavat yksilöiden toimintaa ja pelin etenemistä pelin kirjoitettujen, muodollisten sääntöjen asettamassa taustassa.<sup>107</sup> Regulatiiviset normit perustuvat urheilussa muodostuneisiin käytäntöihin ja tapoihin. Ne syntyvät ja kehittyvät usein yhteisöllisten käytäntöjen seurauksena. Urheilun sisällöllinen ulottuvuus liittyy juuri regulatiivisten normien noudattamiseen. On mahdollista puhua eräänlaisesta *epämuodollisesta reilusta pelistä*, jota arvioidaan toiminnan sisällön kautta.

Urheiluun osallistuminen edellyttää sitoutumista sekä muodollisiin pelisääntöihin että muodostuneisiin yhteisöllisiin käytäntöihin.<sup>108</sup> Reilu peli voidaan nähdä tätä taustaa vasten eräänlaisena muodollisten sääntöjen ja epämuodollisten käytäntöjen yhdistelmänä. Reilun pelin sisältöä ei voida siten lukea yksinomaan muodollisista säännöistä, vaan sen sisältöön vaikuttavat osaltaan myös urheilun sisäiset käytännöt. Käsite *pelin henki* kuvaa hyvin näin ymmärrettyä reilua peliä.<sup>109</sup>

Pelin henki muodostuu ja hioutuu yksilöiden välisissä vakiintuneissa käytännöissä. Niitä voidaan kutsua myös erilaisiksi lajikulttuureiksi.<sup>110</sup> Käytäntöjen sisällöt voivat vaihdella lajista riippuen. Pelin henki muodostaa puitteet sille, millaista pelaamista ja urheilemista voidaan pitää kulloinkin hyväksyttävänä. Sen vastaista voi olla menettely, joka sinällään täyttää sääntöjen kirjaimen vaatimukset. Pelaajien kesken muodostuneiden käytäntöjen kannalta hylättävää voi olla esimerkiksi pelaaminen sääntöjen aukkotilanteessa tavalla, joka vie vastustajalta reilun mahdollisuuden menestyä pelissä.<sup>111</sup> Pelin hengen taustalla on hiljainen, jaettu käsitys tällaisen pelitavan hylättävyydestä. Näkemys voi vaihdella ajan kulussa. Pelin henki tulee siten hahmottaa dynaamisena käsitteenä.

<sup>106</sup> Ks. *Loland 2000*, s. 161.

<sup>107</sup> Ks. *Steenbergen – Tamboer 1998*, s. 39.

<sup>108</sup> Ks. myös *Steenbergen – Tamboer 1998*, s. 40.

<sup>109</sup> Ks. *McFee 2000*, s. 172. Ks. myös *Loland 1998*, s. 87.

<sup>110</sup> Ks. myös *Loland 1998*, s. 91.

<sup>111</sup> Joissakin yhteyksissä on tältä osin käytetty termiä pelin pilaaminen. Ks. tarkemmin *McFee 2000*, s. 174. Ks. myös *Eassom 1998*, s. 63.

Pelin hengen sisältöön vaikuttavat kunkin lajin ominaispiirteet. Tämä heijastuu osaltaan pelin hengen soveltamiseen oikeudellisessa harkinnassa. Sen taustalta voidaan kuitenkin löytää yleisiä sisällöllisiä, ihmisten välistä yhteistoimintaa kuvaavia perustavia ideoita. Pelin henkeen voidaan liittää pyrkimys varmistaa kaikille osapuolille yhdenmukaiset edellytykset osallistua peliin tai urheilukilpailuun. Kaikilla tulee olla reilut edellytykset menestyä urheilussa.<sup>112</sup> Yksilö ei saa omilla toimillaan vaarantaa toisten reiluja kilpailuedellytyksiä. Lähestymistapaan voidaan liittää ajatus vastustajan kunnioittamisesta yksilönä.<sup>113</sup> Kunnioittamalla vastustajan kilpailuedellytyksiä yksilö varmistaa osaltaan itselleen vastaavat toimintaedellytykset urheilussa. Kyse on vastavuoroisuuden toteutumisesta urheilussa.<sup>114</sup> Vastustajan kunnioittamisen lisäksi pelin henkeen voidaan liittää myös muita urheilemiseen liittyviä vaatimuksia. Tällainen vaatimus voi koskea esimerkiksi velvollisuutta yrittää parhaansa urheilukilpailussa.

Reilun pelin periaatteen sisällöllisen arvioinnin osalta nousee esille tärkeä kysymys urheilun arvopohjan yhtenäisyydestä.<sup>115</sup> On pohdittava, voidaanko reilun pelin periaatetta ja siihen liittyvää pelin hengen noudattamisen vaatimusta tarkastella yleisesti vai onko syytä siirtyä asetelman toimintaympäristösidonnaiseen arviointiin. Vaikuttaa siltä, että reilun pelin yleisistä lähtökohdista on mahdollista muodostaa yhtenäinen käsitys. Tämän jälkeen yksityiskohtaiset näkemykset reilun pelin sisällöstä vaihtelevat. Jakolinjat voivat kulkea eri lajikulttuurien mukaisesti, mutta yhtä lailla merkityksellistä voi olla toiminnan arvopohjaa koskevien käsitysten eriytyminen lajien sisäisesti esimerkiksi ammattilais-, nuoriso- ja harrasteurheilun välillä.<sup>116</sup> Toimintaympäristöjen eriytymiskehityksen tunnistaminen ei ole sinällään ongelmallista, koska se johtaa tarkastelemaan yksityiskohtaisesti eri sektoreilla muotoutuneita käytäntöjä, mikä on omiaan parantamaan oikeudellisen arvioinnin tarkkuutta. Haasteeksi voidaan kuitenkin nähdä urheilun yhteiskunnallinen sirpaloituminen: urheilun eri sektorit ja niihin sisältyvät maailmankuvat etäännyvät toisistaan, jolloin vaarana on urheilun fragmentoituminen.

Reilun pelin periaatteen soveltaminen näyttäytyy eräänlaisena tasapainoiluna toimintaympäristösidonnaisuuden ja oikeusjärjestyksen muodostaman kokonaisuuden välillä. Reilun pelin periaatteen soveltamisessa

<sup>112</sup> Arviointiin voidaan liittää kysymys sattuman ja hyvän onnen kaltaisten tekijöiden merkityksestä menestymisen kannalta. Ks. tarkemmin *Brevik 2000*, s. 143–144.

<sup>113</sup> Ks. esim. *Eassom 1998*, s. 73. Ks. myös *McFee 2000*, s. 172–173.

<sup>114</sup> Ks. myös *Loland 2000*, s. 158.

<sup>115</sup> Ks. myös *Loland 1998*, s. 79–81.

<sup>116</sup> Ks. ammattilaisurheilua koskevien sisäisten koodistojen syntymisestä *McNamee 1998*, s. 148–150.

on otettava huomioon kunkin toimintaympäristön erityispiirteet.<sup>117</sup> Merkityksellisiä seikkoja ovat tältä osin urheilussa muodostuneet käytännöt ja niihin sisältyneet näkemykset toiminnan hyväksyttävästä sisällöstä.<sup>118</sup> Tällä tavoin varmistetaan, että oikeudellinen sääntely ei etäänny liiaksi kohteestaan ja muodostu utopiaksi. Toisaalta on huomattava, että urheilun ja ympäröivän yhteiskunnan arvot saattavat joutua keskinäiseen jännitteeseen.<sup>119</sup> Oikeudellisella sääntelyllä on normatiivinen tehtävänsä eli sen avulla pyritään ohjaamaan urheilua yhteiskunnallisesti hyväksyttäväksi katsottavaan suuntaan. Oikeudellinen sääntely ei saa jäädä vain urheilussa vallitsevien käytäntöjen kuvaajaksi, vaan urheilu oikeuden on säilytettävä normatiivinen tehtävänsä.

Asetelmaa voidaan kuvata eräänlaisena dialogina, jossa urheilussa muodostuneet moraalikäsitteet ja yhteiskunnan perustana olevat yleiset moraalinormit kohtaavat. Dialogi voidaan nähdä urheilun eräänlaisen kaksoskansalaisuuden ilmentymänä: urheilussa vaikuttavat sekä sen sisällä muodostuneet moraalikäsitteet että ympäröivästä yhteiskunnasta kumpuavat moraalimpulssit.<sup>120</sup> Kyse on vuorovaikutussuhteesta. Impulssit voivat kulkea molempiin suuntiin. Reilun pelin sisällön määrittäminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa. Oikeustieteellisen tutkimuksen tehtävänä on asettaa harkinnalle suuntaviivoja, jotka luovat osaltaan edellytyksiä harkinnan systemaattiselle toteuttamiselle.

Reilun pelin periaate näyttäytyy oikeudellisessa harkinnassa instrumenttina, jonka avulla muodostuu yhteys urheilu oikeuden ja urheilun arvoperustan välille. Reilun pelin periaate mahdollistaa osaltaan oikeusjärjestyksen näkemisen systemaattisena kokonaisuutena. Reilun pelin periaatteella on siten oikeuslähte- ja systematisointitehtävät. Reilun pelin periaate voi konkretisoida oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa.<sup>121</sup> Se voi ohjata olemassa olevien säännösten soveltamista. Tällöin reilun pelin periaate näyttäytyy tulkintatehtävässä. Reilun pelin periaatteeseen voidaan myös vedota itsenäisenä oikeusperiaatteena. Reilun pelin periaatteen soveltaminen ratkaisuperiaatteena on toteutunut jossain määrin oikeuskäytännössä. Urheilu oikeuden yleisten oppien systemaattisen tarkastelun eteneminen vahvistanee osaltaan reilun pelin periaatteen ratkaisutehtävää jatkossa.<sup>122</sup>

<sup>117</sup> Ks. myös *McFee 2000*, s. 174.

<sup>118</sup> Ks. myös *Eassom 1998*, s. 66. Ks. myös *Loland 2000*, s. 160–161.

<sup>119</sup> *Steenbergen – Tamboer 1998*, s. 42–43. Ks. myös *Tuxill – Wigmore 1998*, s. 113.

<sup>120</sup> Ks. myös *Steenbergen – Tamboer 1998*, s. 38 ja 43.

<sup>121</sup> Ks. esim. Urheilun oikeusturvalautakunnan päätös 16/2011, jossa arvioitiin urheilujärjestöjen edun vahingoittamiseen osaltaan perustuneen kurinpitopäätöksen asianmukaisuutta reilun pelin periaatteen kannalta. Ks. myös *Halila 2006*, s. 137.

<sup>122</sup> Ks. myös *Halila 2006*, s. 76.



### 3.4 Urheilukilpailujen sujuvusperiaate

#### 3.4.1 Yleistä

Urheilu on laaja yhteiskunnallinen ilmiö, jota voidaan lähestyä useasta suunnasta. Aiemmin tässä esityksessä on määritetty urheilu oikeuden kantaviksi periaatteiksi vapausperiaate ja reilun pelin periaate. Ne kuvaavat urheilu oikeuden materiaalista perustaa. Vapausperiaatteen mukainen tarkastelu lähtee liikkeelle yksilön toimintamahdollisuuksista ja -vapauksista urheilussa. Yksilö on arvioinnin keskiössä. Reilun pelin periaate ohjaa puolestaan kiinnittämään huomiota urheilun moraaliseen sisältöön. Urheilua tarkastellaan yhteiskunnan arvojen suunnasta. Vapausperiaate ja reilun pelin periaate muodostavat kestävä sisällöllisen perustan urheilu oikeudelle. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että tätä perustaa on vielä täydennettävä urheilun järjestelmätasoisista ulottuvuutta kuvaavalla periaatteella.

Urheilua voidaan harjoittaa eri tavoin ja erilaisissa toimintaympäristöissä. Yksilöt voivat urheilla omaehtoisesti ja korkeintaan erilaisia urheilupalveluita markkinoilta hankkien. Tällöin urheilemisen vaatimukset organisaatoriselle taustalleen ovat rajalliset. Monesti urheiluun kuitenkin liittyy kilpailullinen elementti eri muodoissaan. Kilpaileminen ei ole mahdollista ilman yhteyttä toisiin urheilijoihin ja joukkueisiin. Yhteys voi muodostua suoraan yksilöiden välille, mutta useimmiten taustalla on lajiliiton organisaatio, joka asettaa puitteet toiminnalle.

Kilpailemista voidaan pitää urheilun keskeisenä piirteenä. Kilpailemisen asema on urheilussa niin olennainen, että on mahdollista argumentoida kilpailutoiminnan järjestämiseen liittyvien seikkojen muodostavan osan urheilu oikeuden arvo- ja tavoiteperustaa. Kyse on urheilukilpailujen sujuvuuteen liittyvästä ulottuvuudesta, joka luo materiaalsen perusteen urheilu oikeudellisen sääntelyn olemassaololle. Ulottuvuus on ensisijaisesti urheilua järjestelmätasolla kuvaava ominaispiirre. Järjestelmätason lähtökohta ei poista mahdollisuutta, että urheilukilpailujen sujuvuudella voi olla vaikutuksia vapausperiaatteen ja reilun pelin periaatteen toteutumiseen.

Urheilukilpailujen sujuvuuteen liittyvät sääntelyideat voivat saada erilaisia ilmenemismuotoja oikeusjärjestyksessä. Lähestymistavalla voidaan nähdä olevan yleisiä yhtymäkohtia esimerkiksi markkinoiden toimivuutta koskevien sopimusoikeudellisten ja kilpailuoikeudellisten näkökohtien kanssa. Urheilukilpailujen sujuvuuteen liittyviä kysymyksiä on tarkasteltu nimenomaisesti sisämarkkinaoikeudessa ja kilpailuoikeudessa, minkä vuoksi on luontevaa hakea impulsseja urheilu oikeuden kehittämiseen

juuri näiltä oikeudellisilta sääntelylohkoilta. Arviointi kohdistuu vapaan liikkuvuuden säännösten ja EU:n kilpailuoikeuden kieltojen soveltamiseen urheilun saralla. Oikeuskäytännöstä voidaan löytää materiaalisia kiinne-kohtia urheilukilpailujen sujuvusperiaatteen muodostamiseen. Perustavat lähestymistavat voivat poiketa jossain määrin toisistaan: vapaan liikkuvuuden säännösten ja kilpailuoikeuden kannalta urheilukilpailujen toimivuus nähdään soveltamisympäristön erityispiirteisiin kuuluvana seikkana, kun taas urheiluoikeudessa urheilukilpailujen toimivuuteen kytkeytyvät seikat muodostavat itsenäisen perusteen oikeudelliselle sääntelylle. Näkökulmaero liittyy osaltaan urheilun erilaiseen asemaan yhtäältä sisämarkkinaoikeudessa ja kilpailuoikeudessa sekä toisaalta urheiluoikeudessa. Olennaista on kuitenkin näkökulmaerosta huolimatta urheilukilpailujen sujuvuudelle annetun sisällöllisen merkityksen tunnistaminen.

Sisämarkkinaoikeudellisen ja kilpailuoikeudellisen oikeuskäytännön tarkastelun jälkeen on syytä pysähtyä ja arvioida, voidaanko siitä löytää sellaisia materiaalisia näkökohtia, jotka voivat luoda itsenäisen perustelun urheiluoikeudelle. On pyrittävä määrittämään urheilukilpailujen sujuvusperiaatteen syväjustifikaatio. Lisäksi on arvioitava urheilukilpailujen sujuvusperiaatteen suhdetta urheiluoikeuden muihin kantaviin periaatteisiin.

### *3.4.2 Urheilun erityispiirteet EU-oikeudessa*

Vapaan liikkuvuuden säännöksillä ja kilpailuoikeudella on perinteisesti ollut keskeinen asema EU-oikeudessa.<sup>123</sup> Sisämarkkinat ovat muodostaneet Euroopan integraatioprosessin ytimen, vaikka integraation kattama ala on jatkuvasti laajentunut ja sisämarkkinoiden lisäksi myös moni muu sektori on tullut integraation piiriin. Sisämarkkinoiden historiallisesti katsottuna vahvasta taustasta on seurannut, että vapaan liikkuvuuden säännöksiä ja kilpailuoikeutta koskeva oikeuskäytäntö on varsin laaja. Siinä on käsitelty kummankin oikeudellisen sääntelykokonaisuuden osalta urheilun ja EU-oikeuden välistä suhdetta. Oikeuskäytännöstä voidaan löytää joitakin sellaisia piirteitä, joilla on yleistä kantavuutta urheilun ja oikeuden rajapinnassa. Samalla voidaan määrittää materiaalisia kiinnekohtia urheilukilpailujen sujuvusperiaatteen jäsentämiseen.

EU-oikeudessa on vakiintuneesti tarkasteltu urheilun asemaa taloudellisen toiminnan käsitteen avulla. Käsite liittyi aiemmin EY:n perustamissopimuksen 2 artiklaan, joka on sittemmin korvattu EUT-sopimuksen 3–6 artiklalla. Lähtökohdaksi on omaksuttu, että urheilu kuuluu EU-oikeuden piiriin,

<sup>123</sup> Seuraavan tarkastelun kannalta merkityksellisiä ovat erityisesti työvoiman ja palveluiden vapaata liikkuvuutta sekä vapaata sijoittautumisoikeutta koskevat Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen (EUT-sopimus) säännökset.

mikäli se täyttää taloudellisen toiminnan kriteerit.<sup>124</sup> Rajanveto taloudellisen ja ei-taloudellisen urheilutoiminnan sekä puhtaasti urheilullisten ja taloudellisten kysymysten välillä ei välttämättä ole helposti suoritettavissa. Ajatuksena on, että EU-oikeutta ei sovelleta silloin, kun järjestelyiden perusteet ovat muita kuin taloudellisia ja liittyvät urheilutapahtumien erityisiin puitteisiin. EU-oikeuden soveltamisalaa ei kuitenkaan tule rajata enempää kuin soveltamisalan rajoituksen varsinainen tavoite edellyttää.

Urheilun taloudellisen ja ei-taloudellisen osan välinen rajanveto on tullut esille useissa vapaan liikkuvuuden säännöksiä koskevissa tapauksissa. Asiassa *Walrave v. Koch* tarkasteltiin mahdollisuutta soveltaa EUT-sopimuksen 18 artiklan syrjäntäkieltoa sekä työvoiman vapaata liikkuvuutta koskevaa EUT-sopimuksen 45 artiklaa ja palveluiden vapaata liikkuvuutta koskevaa 56 artiklaa kansainväliseen yksityisoikeudelliseen urheilujärjestöön.<sup>125</sup> Tapaus on oikeuskehityksen kannalta merkityksellinen siltä osin, että vapaan liikkuvuuden säännöksiä katsottiin voitavan soveltaa mihin tahansa sääntöihin niiden alkuperästä riippumatta, mikäli näillä säännöillä voidaan säännellä kollektiivisesti palkkatyötä ja palveluiden tarjontaa. Kansallisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon soveltamiseen ei vaikuta se, millaisessa oikeudellisessa suhteessa toimintaa harjoitetaan. Kansallisuuteen perustuva syrjäntäkielto ei kuitenkaan sovellu urheilujoukkueiden, erityisesti maajoukkueiden, kokoonpanon muodostamiseen, koska kysymys on puhtaasti urheilullisista seikoista eikä taloudellisesta toiminnasta. Tällaiset kysymykset jäävät sellaisenaan EU-oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle.

Asetelma on myöhemmin ollut esillä oikeuskäytännössä. *Doná*-tapauksessa arvioitiin ammattilais- ja puoliammattilaisjalkapalloilun luonnetta taloudellisena toimintana.<sup>126</sup> Tapauksessa katsottiin aiemman oikeuskäytännön mukaisesti, että kansallisuuteen perustuvaa syrjintää koskevia säännöksiä voidaan soveltaa julkisen vallan ohella urheilujärjestöjen sääntöihin, mikäli näillä säännöillä voidaan kollektiivisesti säännellä palkkatyötä ja palveluiden tarjontaa. EU:n tuomioistuin totesi, että vapaan liikkuvuuden säännökset eivät estä ulkomaisten pelaajien sulkemista kansallisen lajiliiton päätöksellä määrättyjen otteluiden ulkopuolelle. Perusteiden tulee olla ei-taloudellisia ja niiden tulee liittyä urheilutoiminnan luonteeseen sellaisenaan. Kyse on tyypillisesti osallistumisoikeudesta maaotteluihin.

Kolmantena merkittävänä oikeustapauksena voidaan ottaa esille EU:n tuomioistuimen päätös laajaa yhteiskunnallista huomiota saaneessa *Bos-*

<sup>124</sup> Asia 36/74 *Walrave and Koch v. Association Union cycliste internationale*, (1974) ECR 1405.

<sup>125</sup> Asia 36/74 *Walrave and Koch v. Association Union cycliste internationale*, (1974) ECR 1405.

<sup>126</sup> Asia 13/76 *Gaetano Doná v. Mario Mantero*, (1976) ECR 1333.

*man*-asiassa.<sup>127</sup> Tapauksessa käsiteltiin eurooppalaisten jalkapalloliittojen silloisia siirtokorvausjärjestelmiä ja niistä seuranneita rajoituksia työvoiman vapaaseen liikkuvuuteen sekä ulkomaisten pelaajien lukumääriä koskeneita rajoituksia. Mainitun EU-oikeudellisen säännöksen katsottiin ulottuvan vapaan liikkuvuuden esteenä oleviin erotuksetta soveltuviin säännöksiin eikä ainoastaan säännöksiin, jotka syrjivät kansallisuuden perusteella. Lisäksi katsottiin kielletyksi voimassa ollut siirtokorvausjärjestelmä, vaikka se ei syrjinyt pelaajia kansallisuuden perusteella. Siirtokorvausjärjestelmällä todettiin olevan epäsuotuisa vaikutus työntekijöiden siirtymiseen jäsenvaltiosta toiseen.

Tapauksessa tarkasteltiin yhtenä kysymyksenä EUT-sopimuksen 45 artiklan soveltumista yksityisoikeudellisen järjestöjen sääntöihin. Aiemman oikeuskäytännön mukaisesti soveltamista pidettiin mahdollisena. Tämä avasi puolestaan yksittäisille toimijoille mahdollisuuden vedota 45 artiklaa koskeviin oikeuttamisperusteisiin. Ne liittyvät lähinnä yleistä järjestystä, yleistä turvallisuutta ja kansanterveyttä koskeviin syihin. Urheilujärjestön itsesääntely yleistä etua edustavien päämäärien suojaamiseksi todettiin sallituksi. Relevantteja päämääriä voivat tältä osin olla esimerkiksi taloudellisen ja urheilullisen tasapainon säilyttäminen seurojen välillä, ammattilaisarjan elinkelpoisuuden ylläpitäminen, amatööriurheilun intressit sekä nuorten pelaajien koulutuksen ja rekrytoinnin edistäminen. Yleiseen etuun perustuvat vapaan liikkuvuuden rajoitukset eivät kuitenkaan saa olla liiallisia. Käytettyjen keinojen tulee toisin sanoen olla oikeassa suhteessa tavoiteltavaan päämäärään nähden. Lisäksi rajoitusten on oltava välttämättömiä hyväksyttävän päämäärän toteuttamiseksi. Hyväksyttävän rajoitusperusteen soveltamisessa on siten otettava huomioon suhteellisuusperiaatteen vaatimukset.

*Bosman*-tapauksella on ollut moninaisia vaikutuksia urheilun oikeudelliseen ja yhteiskunnalliseen asemaan. On mahdollista luonnehtia, että jalkapalloilijat asetettiin tapauksessa samaan asemaan muiden alojen työntekijöiden kanssa. Urheilulla ei ole muista taloudellisen toiminnan sektoreista poikkeavaa asemaa. Urheilun erityispiirteet voidaan ottaa huomioon vapaan liikkuvuuden säännösten soveltamisessa. Tämä ei kuitenkaan oikeuta poikkeamaan vapaan liikkuvuuden säännöksistä ehdottomasti ja yleisesti.

*Deliège*-tapauksessa käsiteltiin osallistujien valintaa Atlantan olympialaisten judokilpailuihin.<sup>128</sup> Osallistujamäärää oli rajoitettu siten, että osallistuminen edellytti kansallisen lajiliiton lupaa tai valintapäätöstä. Urheilija katsoi tapauksessa, että osallistujamäärän rajausta rajoitti hänen

<sup>127</sup> Asia C-415/93 ASBL v. Bosman, Royal club de liégeois SA v. Bosman and others, UEFA v. Bosman, (1995) ECR I 4921.

<sup>128</sup> Yhdistetyt asiat C-51/96 ja C-191/97 *Deliège v. Ligue francophone de judo et disciplines associées, Ligue belge de judo, Union européenne de judo*, (2000) ECR I 2549.

mahdollisuuksiaan taloudellisen toiminnan harjoittamiseen. Asetelmaa arvioitiin EUT-sopimuksen 56 artiklassa tarkoitetun palveluiden tarjoamisen vapauden kannalta. Keskeiseen asemaan nousivat taloudellisen ja ei-taloudellisen toiminnan arviointikriteerit, joita tulkittiin ratkaisussa laajasti. Urheilutoiminta ja erityisesti huippu-urheilijan osallistuminen kansainväliseen kilpailuun sisältävät EUT-sopimuksen 56 artiklassa tarkoitettuja palveluita, vaikka palveluiden vastaanottajat eivät välttämättä maksa näistä palveluista. Toiminnan taloudellinen ulottuvuus ei ole niin vähäistä, että sitä voitaisiin pitää toiminnan kannalta toisarvoisena tai epäoleellisena. Taloudellinen ulottuvuus voi liittyä esimerkiksi urheilijan mahdollisuuksiin hankkia yhteistyökumppaneita.

Tapauksessa tunnistettiin mahdollisuus ottaa huomioon kilpailujen toimivuuteen liittyviä näkökohtia, kun päätetään osallistujien valinnasta. Kansainvälisen urheiluturnauksen valintajärjestelmä perustuu urheilulajin luonteeseen, organisointiin ja rahoittamistapaan eikä se kiinnity suoraan yksittäisten urheilijoiden tilanteeseen. Näiden urheiluun liittyvien syiden vuoksi voidaan yksilön toimintamahdollisuuksia rajoittaa. Rajoitusten tulee kuitenkin olla välttämättömiä hyväksyttävän päämäärän saavuttamiseksi.

Tapauksessa päädyttiin siihen, että turnaukseen osallistuvien henkilöiden lukumäärän rajoittaminen liittyy erottamattomasti huipputason kansainvälisen kilpailun kulkuun, joka edellyttää määrättyjä valintasääntöjä tai -määräyksiä. Yksilön toimintavapauden rajoittamiselle on siten olemassa hyväksyttävä peruste. Tällainen valintajärjestelmä ei sellaisenaan rajoita palveluiden tarjoamisen vapautta. Kilpailujen toimivuuden vaatiman valintajärjestelmän toteuttaminen voidaan antaa kansallisten lajiliittojen tehtäväksi, koska niillä on riittävät tiedolliset ja taidolliset resurssit valintojen suorittamiseksi. Lisäksi valintajärjestelmän kuvatulnainen toteuttaminen vastaa useimpien urheilulajien yleistä organisointitapaa.

*Lehtonen*-tapauksessa käsiteltiin koripalloilijan siirtymistä pelaamaan toiseen jäsenvaltioon Kansainvälisen koripalloliiton asettaman aikarajan jälkeen.<sup>129</sup> Tilannetta arvioitiin EUT-sopimuksen 18 artiklan kansallisuuteen perustuvan syrjintäkiellon ja 45 artiklan työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevan säännöksen kannalta. Ammattilaiskoripalloilijan katsottiin voivan täyttää 45 artiklassa tarkoitetut työntekijän kriteerit ja toiminnan olevan luonteeltaan taloudellista. Pelaajasiirtojen suorittamiselle asetettuja määräaikoja voidaan tätä taustaa vasten tarkastella työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoituksena.

Pelaajasiirroille määritettyjä aikarajoja voidaan perustella urheiluun liittyvillä syillä. Määräaikojen jälkeen tehdyt siirrot saattaisivat merkittävästi

<sup>129</sup> Asia C-176/96 *Lehtonen and Castors v. FRBSB*, (2000) ECR I 2681.

muuttaa joukkueiden urheilullisia painoarvoja sarjakauden aikana, jolloin eri joukkueiden sarjakauden aikana pelaamien otteluiden vertailukelpoisuus ja sarjakauden normaali eteneminen vaarantuisivat kokonaisuutenaan. Kyse voi olla joukkueiden keinotekoisesta vahvistamisesta pudotuspeliotteluihin. Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoittamiselle on siten asetettavissa urheiluun liittyvä hyväksyttävä syy. Rajoitukset eivät kuitenkaan saa olla laajempia kuin tavoitteiden saavuttaminen edellyttää. Lisäksi siirtoaikojen erilaisuudelle yhtäältä Euroopasta ja toisaalta sen ulkopuolelta tuleville pelaajille on oltava objektiivinen urheilutoiminnan luonteeseen liittyvä peruste.

Vapaan liikkuvuuden säännösten alueella on muodostunut vakiintunut lähestymistapa urheilun erityispiirteiden oikeudelliseen jäsentämiseen. Arvioinnin perustana on pidetty jaottelua taloudellisen ja ei-taloudellisen toiminnan välillä. Puhtaat urheiluun liittyvät säännöt ja järjestelyt jäävät vapaan liikkuvuuden säännösten soveltamisalan ulkopuolelle. Tällöin näillä säännöillä ei saa olla lähtökohtaisesti tekemistä taloudellisen toiminnan kanssa. Tulkinta on vakiintunut suppeaksi. Poikkeuksen piiriin ovat kuulleet lähinnä maajoukkueiden kokoamista määrittävät säännöt. Lisäksi on muistettava, että puhtaita urheiluun liittyviä tavoitteita saadaan toteuttaa vain oikeasuhtaisilla keinoilla.

Omaksuttua tiukkaa lähestymistapaa voidaan pitää perusteltuna, koska siinä rajataan asetetut kriteerit täyttävä toiminta kokonaisuudessaan EU-oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä on tärkeä ero pakottavia vaatimuksia koskevaan oikeuskäytäntöön nähden. Kyse ei ole tapauskohtaisesta poikkeamisesta, vaan määrättyjen toimien rajaamisesta kokonaisuudessaan EU-oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle.<sup>130</sup> On lähdettävä siitä, että oikeuskäytännössä ilmenevää rinnakkaista yksittäistapauksellisiin oikeuttamisperusteisiin liittyvää harkintamallia tulisi vahvistaa jatkossa entisestään. Näin voitaisiin lisätä mahdollisuuksia arvioida riittävän tarkasti urheiluun liittyvien yleistä etua toteuttavien seikkojen merkitystä yksittäistapauksissa ja suhteuttaa näiden näkökohtien merkitys yksilöille turvattuihin vapauksiin.

Oikeuskäytännössä on käsitelty omana kysymyksenään urheilun ja EU:n kilpailuoikeuden suhdetta. On ilmeistä, että vapaan liikkuvuuden säännöksiä koskevalla oikeuskäytännöllä on ollut merkitystä myös kilpailuoikeuden soveltamiseen. Keskeisenä oikeustapauksena voidaan pitää asiaa *Meca-Medina ja Majcen v. komissio*, jossa oli kysymys yksittäisten urheilijoiden tekemän valituksen perusteella siitä, oliko kansainvälinen antidopingsäännöstö yhdenmukainen EU:n kilpailuoikeuden kanssa.<sup>131</sup>

<sup>130</sup> Ks. myös Parrish – Miettinen 2008, s. 233–235.

<sup>131</sup> Asia C-519/04 P Meca-Medina ja Majcen v. komissio, (2006) ECR I 699.

Säännöstön mahdolliset kilpailua rajoittavat vaikutukset liittyivät erityisesti urheilijoille dopingrikkomuksen seurauksena perusteettomasti määrättyihin toimintakieltoihin. Käsillä olevassa tapauksessa urheilijat katsoivat antidopingsäännöstön olevan kilpailuoikeuden vastainen erityisesti siksi, että joillekin dopingrikkomuksille saattoi olla olemassa muukin selittävä tekijä kuin kielletyn aineen nauttiminen suorituskyvyn parantamiseksi.

EU:n yleinen tuomioistuin totesi, että perustamissopimuksen kilpailusäännökset eivät soveltuneet asiassa, koska antidopingsäännöstö liittyy puhtaasti urheiluun eikä sillä ole tekemistä taloudellisen toiminnan kanssa.<sup>132</sup> Arviointi perustui siten toiminnan luonnetta koskevaan jaotteluun. EU:n tuomioistuin sitä vastoin katsoi, että perustamissopimuksen kilpailuoikeudellisia säännöksiä voidaan soveltaa antidopingsäännöstöön, vaikka tämä säännöstö sinällään liittyy urheilutapahtumien erityiseen luonteeseen tai sen erityisiin puitteisiin. EU:n tuomioistuin perusteli kantaansa sillä, että säännöstö tosiasiaissa vaikuttaa tai ohjaa taloudellisen toiminnan järjestämistä.<sup>133</sup> EU:n tuomioistuin avasi kilpailuoikeuden soveltamisharkinnan määrittelemällä antidopingsäännöstön tavoitteet (dopingin käytön torjunta kilpailun toteuttamiseksi, yhdenmukaisten kilpailuedellytysten takaaminen, urheilijoiden terveyden suojaaminen ja urheilun eettisten arvojen toteuttaminen), joita on pidettävä yleisesti hyväksyttävänä.

Hyväksyttävien tavoitteiden toteuttamiseksi käytettävien keinojen tulee olla oikeasuhtaisia. Säännökset on rajattava siihen, mikä on välttämätöntä urheilukilpailujen asianmukaisen toteuttamisen varmistamiseksi. Oikeasuhtaisuutta voidaan arvioida sekä dopingrikkomuksen määritelmän että sen sanktioiden osalta. Tässä yhteydessä harkinta rajoittui ainoastaan dopingrikkomuksen määritelmään, koska kantajina toimineet urheilijat eivät olleet esittäneet muita väitteitä.<sup>134</sup> Dopingrikkomuksen määritelmän osalta ei asiassa ollut esitetty riittävästi näyttöä sovellettujen raja-arvojen epäsuhtaisuudesta. EU:n tuomioistuin totesi, että kansainvälistä antidopingsäännöstöä ei voida pitää EUT-sopimuksen 101(1) artiklassa tarkoitettuna kiellettynä kilpailunrajoituksena.

*Meca-Medina*-tapaus on monella tavalla mielenkiintoinen. Ratkaisussa pyykitetään uudella tavalla kilpailuoikeuden ja urheilun välistä rajapintaa. Arviointi muodostuu aiempaa hienojakoisemmaksi, kun kilpailuoikeuden ja urheilun välisen rajapinnan määrittäminen ei perustu yksinomaan toiminnan luonnetta koskeviin arvioihin (taloudellinen / ei-taloudellinen toiminta).<sup>135</sup>

<sup>132</sup> Ks. tarkemmin asia 313/02 David Meca-Medina ja Igor Majcen v. komissio, (2004) ECR II 3291, k. 37–48.

<sup>133</sup> Asia C-519/04 P Meca-Medina ja Majcen v. komissio, (2006) ECR I 699, k 22–27.

<sup>134</sup> Ks. tuomion kohta 50–54.

<sup>135</sup> Ks. esim. *Aine 2007*, s. 82–83.

Ratkaisu nosti *Wouters*-tapauksen jälkeen esille keskustelun julkisoikeudellisesta *rule of reason* -harkinnasta.<sup>136</sup> Ratkaisu vahvistaa osaltaan *Wouters*-tapauksessa omaksuttua mahdollisuutta punnita erilaisia järjestelmätasoiisiin seikkoihin liittyviä perusteita suhteessa EUT-sopimuksen 101(1) artiklan kannalta merkityksellisiin kilpailua rajoittaviin vaikutuksiin. Ratkaisut ovat niiden osittain erilaisesta taloudellisesta taustasta huolimatta vahvassa yhteydessä keskenään.

*Meca-Medina*-tapaus osoittaa, että urheilun ja EU-oikeuden suhde on dynaaminen. Kilpailuoikeudessa ei vain seurata vapaan liikkuvuuden säännösten osalta omaksuttuja ratkaisulinjoja. Oikeuskäytännön kehitys tuskin pysähtyy *Meca-Medina*-tapaukseen. On mielenkiintoista seurata, millä tavoin *Meca-Medina*-tapauksessa omaksuttua arviointitapaa sovelletaan tulevissa tapauksissa.

### 3.4.3 Sisällöllinen perustelu

Vapaan liikkuvuuden säännösten ja kilpailuoikeuden soveltamiskäytännöistä välittyy vahvasti kuva, että urheilukilpailujen sujuvuuteen liittyvien näkökohtien tai seikkojen merkitys on tunnustettu EU-oikeudessa. Nämä näkökohdat ohjaavat omalta osaltaan EU-oikeuden soveltamista. Urheilutoiminnan erityispiirteiden arviointi voi perustua taloudellisen ja ei-taloudellisen toiminnan väliseen jaotteluun. Erityisesti kilpailuoikeudessa on kuitenkin pyritty viemään urheilutoiminnan erityispiirteet osaksi säännösten normaalia soveltamisharkintaa. Merkityksellisiä ovat tällöin urheilusta seuraavat yhtäältä markkinoiden toimintaa edistävät ja toisaalta niiden toimintaa rajoittavat vaikutukset. Kysymys on tässä viitekehyksessä erilaisten hyötyjen ja haittojen välisestä punninnasta.

Oikeuskäytännön perusteella voidaan tiivistää joitakin merkityksellisiä urheilukilpailujen ominaispiirteitä.<sup>137</sup> Ensimmäisen ryhmän muodostavat *urheilukilpailujen asianmukaiseen toimivuuteen* liittyvät näkökohdat. Niillä on olennainen merkitys urheilun sujuvuuden kannalta. Niiden toteutuminen luo kaikille toimijoille lähtökohtaisesti yhtäläiset mahdollisuudet osallistua kilpailuihin. Näkökohdat kuuluvat urheilun organisoimisen ytimeen. Oikeuskäytännön perusteella tällaisina seikkoina on pidetty erityisesti maajoukkueiden koostumusta määritteleviä sääntöjä.<sup>138</sup> Samaan luokkaan voidaan katsoa kuuluvan erilaiset peli- ja kilpailusäännöt, jotka asettavat puitteet

<sup>136</sup> Asia C-309/99 J. C. J. Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, (2002) ECR I 1577.

<sup>137</sup> Ks. myös *Arnaut 2006*, s. 31–32.

<sup>138</sup> Ks. myös T. M. C. Asser Institut, Study on the Equal Treatment of Non-Nationals in Individual Sports Competitions, s. 7.



kilpailutoiminnan järjestämiselle. Urheilun kilpailutoiminnan sujuvuuden kannalta olennaisia ovat myös antidopingsäännökset. Urheilun eurooppalainen organisointitapa liittyy osaltaan urheilukilpailujen toimivuuteen: urheilu on organisoitunut pyramidimaisesti, jolloin jäsenvaltioiden alueella toimii lähtökohtaisesti vain yksi katto-organisaatio ja kansalliset lajiliitot muodostavat yhdessä kansainvälisen lajiorganisaation. Tässä yhteydessä on huomattava, ettei pyramidimainen organisaatorakenne voi oikeuttaa lajiliittoja toimimaan kaiken alaisensa toiminnan sääntelijänä. On usein perusteltua esimerkiksi vaatia, että lajiliiton sääntelytehtävät ja kaupalliset toiminnot eriytetään.<sup>139</sup>

Toisena urheilukilpailujen ominaispiirteenä voidaan pitää pyrkimystä *urheilun integriteetin* turvaamiseen. Kyse on yhdeltä osin urheilun itsenäisyydestä ja riippumattomuudesta suhteessa ulkopuolisiin voimiin. Tätä tavoitetta voidaan toteuttaa esimerkiksi rajoittamalla joukkueiden ristikkäisiä omistussuhteita. Asetelmaan liittyy myös toinen ulottuvuus. Urheilutoiminta on järjestettävä taloudellisesti kestävällä tavalla. Taloudellisten panostusten tulee olla järkevissä suhteissa saavutettavissa olevaan hyötyyn nähden, jotta urheilutoiminnan itseohjautuvuus ja itsenäisyys voidaan taata lyhyttä pidemmällä aikajänteellä. Tätä tavoitetta on pyritty turvamaan erilaisilla lisenssijärjestelyillä, joilla asetetaan rajoja esimerkiksi joukkueiden velkamäärille ja vaatimuksia seurojen taloudelliselle toimintakyvyille.

Kolmanneksi urheilukilpailujen sujuvuuteen voidaan liittää ajatus *kilpailullisesta tasapainosta*. Päämäärän taustalla on osaltaan pyrkimys lopputulosten ennakoimattomuuteen. Urheilulle on tyypillistä, että toimijat ovat keskenään riippuvuussuhteessa. Mielekästä kilpailua ei synny ilman uskottavia vastustajia. Toimijoiden keskinäinen riippuvuus on otettava huomioon urheilua koskevan oikeudellisen sääntelyn soveltamisessa. Osallistujien keskinäinen riippuvuus on urheilukilpailuille ominainen piirre. Kilpailullista tasapainoa voidaan pyrkiä edistämään esimerkiksi tuottojen jakamista koskevilla säännöillä. Tämä voi tapahtua käytännössä myymällä mediaoikeuksia keskitetysti ja kohdentamalla tuotot kaikille osallistujille riippumatta niiden markkinoinnillisesta potentiaalista. Samaan päämäärään voidaan pyrkiä myös jakamalla uusien pelaajien varausoikeuksia käännetyin sarjasijoituksen mukaisesti. Järjestelmissä on kysymys eräänlaisesta toimijoiden välisestä solidaarisuudesta, jolla on ilmeinen taloudellinen perustelunsa.

<sup>139</sup> Komission ratkaisukäytännöstä voidaan mainita esim. Kansainvälisen autoliiton (FIA) asemaa F1-kilpailuiden osalta koskenut tapaus, jossa FIA:n asemaa kilpailujen organisoijana ja kilpailujen kaupallisten oikeuksien hallinnoijana pidettiin ongelmallisena. Ks. komission lehdistötiedote 30.10.2001 IP/01/1523, jossa komissio ilmoitti päättäneensä asian käsittelyn sen jälkeen, kun FIA oli ilmoittanut luopuvansa kaksoisroolistaan.

Urheilukilpailujen sujuvuudelle voidaan määrittää mielekäs, vaikka osin erilaisiin seikkoihin perustuva sisältö. Urheilukilpailujen sujuvuus muodostaa keskeisen päämäärän urheilu oikeudessa. Urheilukilpailujen sujuvuusperiaatteen materiaalsen perustelun voidaan katsoa rakentuvan osin rinnakkaisista ulottuvuuksista. Itsenäisenä justifikaatioperustana on pidettävä urheilukilpailujen sujuvuuden taloudellisia vaikutuksia. Urheilumarkkinoiden toimivuus edellyttää, että urheilukilpailujen perusta on kestävä, urheilun integriteetistä pidetään huolta ja kilpailullinen tasapaino säilyy toimijoiden kesken. Nämä seikat muodostavat keskeiset reunaehdot urheilumarkkinoiden toiminnalle. Urheilumarkkinoiden toiminnan taustalta voidaan löytää hyvinvointiin liittyviä tavoitteita. Markkinoiden toimivuus varmistaa osaltaan, että hyvinvoinnin määrä lisääntyy yhteiskunnassa ja hyvinvointi jakaantuu markkinamekanismin mukaisesti. Nämä tavoitteet asettavat osaltaan itsenäisen sisällöllisen perustelun urheilukilpailujen sujuvuusperiaatteelle.

Urheilukilpailujen sujuvuusperiaatetta ei tule lukea yksinomaan taloudellisessa kontekstissa. Urheilukilpailujen sujuvuus vaikuttaa osaltaan vapausperiaatteen ja reilun pelin periaatteen edustamien arvonäkökohtien toteutumiseen. Yksilön kannalta on olennaista, että urheilun kilpailujärjestelmä toimii. Yksilö ei käytä oikeuksiaan tyhjiössä vaan yhteydessä muihin yksilöihin ja toimijoihin. Kyse on yksilön toimintavapauksien käyttämisen mielekkäistä olosuhteista. Reilun pelin kantavana ideana voidaan puolestaan pitää kilpailullisten toimintamahdollisuuksien yhtäläisyyttä. Kaikilla toimijoilla tulee lähtökohtaisesti olla yhdenmukaiset mahdollisuudet menestyä urheilukilpailuissa. Tämän päämäärän toteutumisessa urheilukilpailujen sujuvuudella on keskeinen asema. Reilun pelin periaate ja urheilukilpailujen sujuvuusperiaate leikkaavat tärkeällä tavalla toisiaan.

Urheilukilpailujen sujuvuusperiaate näyttäytyy oikeudellisesti useassa tehtävässä. Periaate luo yhteyden urheilu oikeuden ja sen tavoitetaustan välille. Tällä tavoin periaate auttaa yhdeltä osin määrittämään sitä, mitä voidaan pitää urheilu oikeuden kannalta olennaisena. Periaatteen avulla voidaan osaltaan edistää johdonmukaisuutta urheilu oikeudessa ja koko oikeusjärjestyksessä. Periaatetta voidaan myös hyödyntää oikeudellisissa ratkaisutoiminnassa. Se avaa yhden tärkeän näkökulman urheilua sääntelvien oikeusnormien tulkintaan. Näkökulma voi olla merkityksellinen esimerkiksi pohdittaessa urheiluseurojen välisen yhteistoiminnan kilpailu-oikeudellisia rajoja. Periaatteella voi olla itsenäistä merkitystä harkittaessa tarpeita ja mahdollisuuksia asettaa erityistä urheilua koskevaa oikeudellista sääntelyä. Tällainen tarve voi aktualisoitua esimerkiksi tarkasteltaessa joukkueiden ristikkäistä omistusta koskevan sääntelyn merkitystä urheilun integriteetin kannalta.

## 4 KANTAVIEN PERIAATTEIDEN SOVELTAMINEN

### 4.1 Yleistä

Urheilu oikeuden kantavat periaatteet auttavat jäsentämään urheilua koskevia harkintatilanteita systemaattisesti. Kantavien periaatteiden avaama systemaattinen arviointimahdollisuus koskee sekä urheilu oikeuden sisäisiä että sen rajat ylittäviä harkintatilanteita. Kummassakin tilanteessa on olennaista muodostaa mielekäs kokonaiskuva, jonka avulla voidaan paikallistaa oikeudellisia ongelmia ja tunnistaa harkintaan vaikuttavia materiaalisia lähtökohtia.

Oikeusperiaatteiden vahvuus oikeudellisten ongelmien arvioinnissa liittyy erityisesti koherenssin toteuttamisen mahdollisuuteen. Ratkaistava oikeudellinen ongelma voidaan nähdä yhteydessä materiaaliseen taustaansa. Viime kädessä kysymys on rinnakkaisten sääntelyideoiden vertaamisesta ja sovittamisesta yhteen. Oikeusperiaatteilla on erityinen merkitys oikeudellisen harkinnan lopputulosten hyväksyttävyyden kannalta. Kyse ei ole vain pistemäisistä ratkaisuista vaan sisällöllisesti kestäväällä perustalla olevista päätelmistä.

### 4.2 Sisäinen ulottuvuus

Kantavat periaatteet tuovat kokonaisvaltaisesti esille urheilu oikeuden keskeisiä sääntelyideoita. Urheilu oikeuden ei voida katsoa rakentuvan vain yhden ainoan sääntelyidean varaan. Urheilu oikeudessa on olemassa rinnakkain erilaisia arvoja ja tavoitteita, jotka luovat perustan kantaville periaatteille. Ne tuovat taustallaan olevat arvot ja tavoitteet oikeusjärjestyksen osaksi ja oikeudellisesti merkityksellisiksi. Kantavat periaatteet edellyttävät tausta-arvonsa tai -tavoitteensa mahdollisimman laajaa soveltamista.

Urheilu oikeuden keskeisten arvo- ja tavoitelähtökohtien välille voi muodostua jännitteitä, jotka ilmenevät urheilua koskevissa konkreettisisä soveltamistilanteissa. Tällöin on otettava kantaa sääntelyideoiden keskinäiseen suhteeseen. Oikeusperiaatteet tarjoavat mahdollisuuden jäsentää ja arvioida oikeudenalan taustalla olevia perustavia sääntelyideoita keskenään. Asetelma näyttäytyy kantavien periaatteiden välisenä punnintana. Näin voidaan muodostaa kestävä perusta oikeudelliselle harkinnalle.

Oikeusperiaatteiden keskinäisten suhteiden jäsentäminen ei ole yksin oikeusjärjestyksen sisäinen asia. Oikeustieteellisessä tutkimuksessa ei tule

sivuuttaa oikeuden ja sen sääntelykohteen välisiä yhteyksiä.<sup>140</sup> Sääntelykohteen erityispiirteet on otettava huomioon oikeusperiaatteiden tarkastelussa. Erityispiirteet voivat vaikuttaa periaatteiden keskinäisten suhteiden järjestymiseen. Urheilu-oikeuden kantavia periaatteita on arvioitava siten suhteessa urheilutoiminnan erityispiirteisiin.

Yksilön toimintavapaudella voidaan katsoa olevan perustava merkitys kaikessa urheilutoiminnassa. Urheilu rakentuu keskeisin osin yksilöiden toimintavapauksien varaan. Toiminnan sisältö voi tosin vaikuttaa vapausperiaatteen soveltamiseen. Keskeinen jaottelu voidaan tehdä puhtaasti harrastustoiminnan ja urheilun taloudellisen ulottuvuuden välillä. Puhdas harrastustoiminta liittyy yksilön henkilökohtaisen vapauden käyttämiseen, kun urheilun taloudellinen ulottuvuus kiinnittyy läheisesti elinkeinoharjoittamiseen ja pyrkimykseen taloudellisen voiton saavuttamisesta.

Virikkeitä arvioinnin suuntaamiseen voidaan saada esimerkiksi perusoikeuskeskustelusta. Yksilöt on vakiintuneesti sijoitettu perusoikeussuojan ytimeen ja vastaavasti oikeushenkilöiden saaman perusoikeussuojan on katsottu olevan lähtökohtaisesti jossain määrin rajallisempaa.<sup>141</sup> Näin arvioituna yksilön henkilökohtainen vapauspiiri urheilussa kuuluisi perusoikeussuojan keskiöön ja oikeushenkilömuodossa harjoitettavan elinkeinotoiminnan suoja olisi edellä mainittua välillisempää. Vapausperiaatteen soveltamisessa ei kuitenkaan saada jäädä lähtökohtaisten oletettujen kahlitsemiksi. Olennaista on se, miten vapausperiaatteen ytimessä oleva ajatus yksilön toimintavapaudesta kulloinkin toteutuu urheilussa. Yksilöiden todellisia toimintaedellytyksiä on voitava arvioida urheilun kaikissa toimintaympäristöissä.

Reilun pelin periaatteella on koko urheilun läpäisevä vaikutus. Reilulle pelille voidaan määrittää yhteinen arvoperusta urheilussa. Tämä arvooperausta ohjaa reilun pelin periaatteen soveltamista. Toisaalta on kuitenkin huomattava, että reilun pelin periaatteen sisältöön vaikuttaa kulloinkin toimintaympäristö. Kyse on urheilussa muodostuneista käytännöistä, jotka heijastavat toimintaympäristösidonnaisesti urheiluun osallistuvien käsityksiä toiminnan hyväksyttävästä luonteesta. Näitä käsityksiä ei tule sivuuttaa reilun pelin periaatteen soveltamisessa.

Urheilun kurinpidossa on keskeisesti kysymys yksilön toimintavapauden ja reilun pelin välisestä suhteesta.<sup>142</sup> Yksilön toimintavapaudelle asetetaan rajoja, jotta reilun pelin toteutuminen on mahdollista. Urheilu-oikeuden kantavat periaatteet auttavat jäsentämään tätä harkintaa. Soveltamistilanteissa on määriteltävä konkreettiset painoarvot yhtäältä vapausperiaatteelle

<sup>140</sup> Ks. tältä osin *Pöyhönen 2000*, s. 198–201, ja *Taxell 1997*, s. 115–117.

<sup>141</sup> *Länsineva 2002*, s. 197.

<sup>142</sup> Ks. myös *Halila 2006*, s. 71.

ja toisaalta reilun pelin periaatteelle. Periaatteiden jäsentäminen ja keskinäinen arvioiminen auttaa osaltaan hahmottamaan harkinnan kannalta keskeisiä tekijöitä.

Urheileminen on perustaltaan yhteisöllistä toimintaa. Yksilöt ovat urheilussa keskenään vuorovaikutussuhteessa. Tämä vuorovaikutussuhde näyttyy tyypillisesti yksilöiden välisenä kilpailemisena. Urheilukilpailujen sujuvuusperiaatteen omin soveltamisalue sijoittuu juuri tähän perinteiseen urheilun osa-alueeseen. Urheilukilpailujen sujuvuusperiaatteella on vankka taloudellinen perustelunsa. Periaatteella on siten ilmeinen yhteys urheilun taloudelliseen ulottuvuuteen. On kuitenkin muistettava, että kilpaileminen voi liittyä myös harrastuspohjaiseen urheiluun. Urheilukilpailujen sujuvuusperiaatteella on siten oma asemansa harrasteurheilun oikeudellisessa arvioinnissa.

Urheilukilpailujen sujuvuuden varmistaminen voi merkitä puuttumista yksilön mahdollisuuksiin osallistua kilpailuihin ja käyttää omaa toimintavapauttaan urheilussa. Urheilukilpailuja ei voida järjestää vain yksilöiden ehdoilla, vaan kilpailujen järjestelmätasoinen ulottuvuus on otettava huomioon harkinnassa. Vapausperiaatteen ja urheilukilpailujen sujuvuusperiaatteen yhteensovittamisessa on määriteltävä kumpaakin periaatetta ilmentävien ristikkäisten arvo- ja tavoitenäkökohtien voimakkuus. Yksilön toimintavapauden suojan asemaan voi vaikuttaa esimerkiksi kilpailamisen yhteys elinkeinotoimintaan sekä rajoituksen syvällekyvyys. Vastaavasti on tarkasteltava, kuinka olennainen rajoitus on kilpailun järjestämisen turvaamisen kannalta ja onko vaihtoehtoisia, yksilön toimintavapautta vähemmän rajoittavia tapoja kilpailun järjestämiseksi olemassa.

Oikeustieteen mahdollisuudet ottaa ennalta kantaa yksityiskohtaisesti oikeusperiaatteiden keskinäiseen soveltamiseen ovat rajalliset, koska soveltaminen edellyttää niiden painoarvojen määrittämistä kussakin yksittäisessä tilanteessa. Oikeustieteen tehtävänä on kuitenkin määrittää oikeusperiaatteiden suhteita koskevia suuntaviivoja. Suuntaviivojen osalta palataan kysymykseen oikeudellisten teorioiden hahmottamisesta. Oikeudellisia teorioita voidaan muodostaa eri tavoin. Erään vaihtoehdon tarjoavat mallit, jotka rakentuvat yhden johtavan oikeusperiaatteen varaan. Tällaisen ratkaisun on valinnut Juha Karhu omassa väitöskirjatutkimuksessaan.<sup>143</sup> Hän on peilannut sopimusoikeudellisia tutkimusongelmia lähtökohtaisesti yhden johtavan periaatteen suunnasta. Tässä esityksessä omaksuttu

<sup>143</sup> Ks. tarkemmin *Pöyhönen 1988*, s. 79–80, 91–94 ja 101–103. Sopimusmallit tarjoavat sisällöllisen perustelun sopimusten sitovuudelle. Sopimusten sitovuutta ei oteta tällöin vain *pacta sunt servanda* -maksimiin kytkeytyvänä lähtökohtana, vaan sopimusmallien avulla selvitetään, miksi sopimuksen sitovuutta on pidettävä yllä. Karhun muodostamissa sopimusmalleissa tehdään valinta eri sopimusoikeudellisten periaatteiden välillä.

lähestymistapa poikkeaa keskitetyistä malleista. Urheilu oikeuden kantavia periaatteita punnitaan rinnakkain ilman, että määritetään ennakolta tarkkoja periaatteiden välisiä etusijajärjestyksiä.<sup>144</sup> Esityksessä on avattu suunta mallin muodostamiseen. Mallin yksityiskohtien kehittäminen jää tulevien urheilu oikeudellisten tutkimusten varaan.

### 4.3 Ulkoinen ulottuvuus

Urheilu oikeudellisessa keskustelussa on perinteisesti omaksuttu näkökulma, jonka mukaan urheiluun liittyvät seikat näyttäytyvät oikeudellisessa harkinnassa lähinnä toimintaympäristön ominaispiirteinä. Harkinta sijoittuu edelleen perinteisten oikeudenalojen mukaiseen kehikkoon. Omaksuttu lähestymistapa on omiaan typistämään urheilu oikeuden itsenäistä merkitystä. Urheilu oikeus hahmottuu pikantiksi osaksi perinteisten oikeudenalojen kehitystä. Urheilu oikeuden kantavat periaatteet luovat edellytyksiä arviointikulman laajentamiseen.

Kantavat periaatteet kuvaavat urheilu oikeuden arvo- ja tavoiteperustaa. Niiden tehtävät vastaavat muiden oikeudenalojen kantavia periaatteita. Avain oikeusjärjestyksen koherenssiin löytyy kantavien periaatteiden puninnan kautta. Harkintatilanteessa on määriteltävä kulloinkin soveltuville periaatteille painoarvot, jotta harkinnassa päästään kestävään oikeudelliseen ratkaisuun.

Oikeudenalojen kantaville periaatteille ei voida ennalta määrittää keskinäisiä etusijajärjestyksiä.<sup>145</sup> Harkinta-asetelma on tältä osin avoin. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että esimerkiksi kilpailu oikeudellisia näkökohtia ei voida asettaa harkinnassa *prima facie* -asemaan suhteessa urheilu oikeuden kantavien periaatteiden edustamiin seikkoihin. Punninta periaatteiden välillä on mahdollista vasta sitten, kun periaatteille on määritelty tapauskohtaiset painoarvot. Harkinta ei kuitenkaan ole täysin vapaata. Oikeusperiaatteen merkitykseen harkinnassa vaikuttaa osaltaan sen oikeusjärjestyksessä saama institutionaalinen tuki. Tällöin voi oikeusjärjestyksessä tehdyillä ratkaisuilla olla oma merkityksensä harkinnassa.

Tarve kantavien periaatteiden välisen punnintaan voi aktualisoitua erilaisissa yhteyksissä. Esimerkkinä voidaan ottaa esille tässä esityksessä aiemmin käsitelty antidoping-säännösten mahdollisia kilpailua rajoittavia vaikutuksia koskeva tarkastelu.<sup>146</sup> *Meca-Medina*-tapauksen kannalta keskeinen kysymys näyttäytyy kantavien periaatteiden suunnasta arvioiden

<sup>144</sup> Ks. yleisesti *Aine 2011*, s. 445–447.

<sup>145</sup> Ks. myös yleisesti *Aine 2011*, s. 446.

<sup>146</sup> Asia C-519/04 P *Meca-Medina* ja *Majcen v. komissio*, (2006) ECR I 699.

niiden välisenä punnintana eikä yksinomaan EUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamisena. Oikeusperiaatteiden kautta voidaan muodostaa kestävä perusta kilpailuoikeuden säännösten soveltamiselle. Tällöin periaatteiden avulla hahmotetaan asian ratkaisemisen kannalta keskeiset arvot ja tavoitteet, mikä on edellytys niiden keskinäiselle yhteensovittamiselle.

Oikeusperiaatteet auttavat osaltaan sijoittamaan harkittavat kysymykset oikeudelliseen ja yhteiskunnalliseen taustaansa. Kyse ei siten ole lähtökohtaisesti yksinomaan kilpailuoikeudellisista soveltamisongelmista, vaan harkinnassa on otettava asianmukaisella tavalla huomioon antidopingtoiminnan keskeiset ominaispiirteet urheilussa. Harkinta voi saada erilaisia oikeudellisia ilmenemismuotoja. Viimeaikaisen oikeuskäytännön perusteella olennaista ei ole urheilun ja kilpailuoikeuden soveltamisalan rajapinnan yleinen määrittäminen, vaan pyrkimyksenä on ollut asetelman sisällöllinen arvioiminen osana kilpailuoikeuden kieltoja. Urheilu oikeuden kantavat periaatteet tuovat tähän harkintaan keskeisen materiaalisen ulottuvuuden.

## 5 YHTEENVETO

Urheilu oikeuteen kohdistuu sekä sisäisesti että oikeusjärjestyksen muodostamasta taustasta erilaisia jännitteitä. Nämä jännitteet liittyvät urheilu oikeuden asemaan voimistuvana oikeudenalana. Sisäiset jännitteet koskevat erityisesti urheilu oikeuden kykyä hahmottaa urheiluun liittyviä ongelmia ja muodostaa perusteltuja tulkintakannanottoja. Jännitteet nivoutuvat siten urheilu oikeuden ongelmanratkaisukykyyn. Oikeusjärjestyksen muodostamasta kokonaisuudesta voi puolestaan kummuta erilaisia jännitteitä, jotka koskevat urheilu oikeuden ja muiden oikeudenalojen keskinäisiä suhteita. Urheilu oikeuden ja rinnakkaisten oikeudenalojen välisiä jännitteitä on pystyttävä arvioimaan kokonaisvaltaisesti, mutta samalla on annettava perusteltuja vastauksia konkreettisiin yhteensovittamisongelmiin.

Urheilu oikeuden tulevan kehityksen kannalta on keskeistä, miten edellä mainitut sisäiset ja ulkoiset jännitteet voidaan purkaa sekä kääntää urheilu oikeudellisen teorianmuodostuksen voimavaraksi. Vaihtoehtona on kaksi osin rinnakkaista strategiaa. Urheilu oikeudellinen tutkimus voi suuntautua pääosin konkreettisen ongelmatilanteiden ratkaisemiseen, jolloin voidaan tyydyttää käytännön urheiluelämässä syntynyt tiedonintressi. Välineitä tähän työhön voidaan hakea ensisijaisesti vakiintuneiden oikeudenalojen käsitteistä ja periaatteista. Tällöin urheilu muodostaa erityisen ympäristön, jossa vakiintuneiden oikeudenalojen yleisiä oppeja sovelletaan. Urheiluoi-

keuden tehtävänä on kuvata urheilun ominaispiirteitä ja pyrkiä välittämään tätä kuvaa oikeudelliseen harkintaan.

Strategisesti rinnakkainen vaihtoehto liittyy urheilu oikeuden yleisten oppien jäsentämiseen ja systemaattiseen hahmottamiseen. Yleisestä ponnistetaan erityisen suuntaan. Tämä ei tarkoita sitä, että konkreettiset soveltamistilanteet unohdettaisiin urheilu oikeudellisessa tutkimuksessa. Lähtökohtana on kuitenkin ajatus siitä, että soveltamistilanteiden systemaattinen tarkastelu edellyttää kestävä yleistä perustan muodostamista urheilu oikeudelle.

Rinnakkaisten strategisten kehittämissuuntien eroja ei pidä ylikorostaa. Lähestymistavoilla on keskinäisiä leikkauspisteitä ja ne voivat tukea toisiaan. Urheilu oikeuden kohtaamien jännitteiden kannalta on kuitenkin olennaista, että urheilu oikeutta voidaan tarkastella sekä sisäisesti että suhteessa oikeusjärjestyksen muihin osiin systemaattisesti. Yhden mahdollisuuden systemaattiseen tarkasteluun tarjoavat oikeusperiaatteet.

Oikeusperiaatteilla on keskeinen asema oikeusjärjestyksen systemaattisuuden luomisessa ja ylläpitämisessä. Yksittäiset oikeudenalat ja mahdollisesti tätä laajemmat oikeusjärjestyksen osat pyritään hahmottamaan sisällöllisesti johdonmukaisina kokonaisuuksina. Tehtävä on vaativa, mutta toisaalta sen avaamat mahdollisuudet ovat laajoja. Urheilu oikeuden osalta ensimmäisenä askeleena on sen arvo- ja tavoitepohjan perusteiden hahmottaminen. Tämän jälkeen voidaan siirtyä tarkastelemaan tarkemmin näiden arvo- ja tavoitelähtökohtien keskinäisiä suhteita. Tätä taustaa vasten voidaan arvioida systemaattisesti myös urheilu oikeuden ja sille rinnakkaisten oikeudenalojen välisiä suhteita.

Urheilu oikeuden kehitys voidaan nähdä eräänlaisena prosessina, jossa on useita vaiheita. Kantavia periaatteita koskeva keskustelu liittyy urheilu oikeuden perustan muodostamiseen. Keskustelun etenemiseksi on välttämätöntä, että siinä käytetään erilaisia puheenvuoroja. Urheilu oikeuden yleisten oppien rakentuminen näyttäytyy siten tyypillisenä oikeustieteellisenä ilmiönä: käytettävät puheenvuorot lähtevät aina jossain määrin liikkeelle aiemmista puheenvuoroista, vaikka käytettävien puheenvuorojen sisältö ei ole suoraan sidottu aiempaan keskusteluun.<sup>147</sup> Vain tällä tavoin urheilu oikeus voi kehittyä oikeudenalana.

---

<sup>147</sup> *Tuori 2000*, s. 321.



## LÄHTEET

- Aine, Antti*: Competition Law and Sport, teoksessa Halila, Heikki (toim.), Nordiskt seminarium i idrottsjuridik 2006, Helsingfors 2007, s. 79–95.
- Aine, Antti*: Kilpailu ja sopimus, Helsinki 2011.
- Arnaut, José Luis*: Independent European Sport Review, Final Version October 2006. <http://www.independentfootballreview.com/>, vierailtu 6.6.2011.
- Atiyah, P. S.*: The Rise and Fall of Freedom of Contract, Oxford 1979.
- Blom, K. Arne – Lindroth, Jan*: Idrottens Historia, Malmö 2002.
- Breivik, Gunnar*: Against chance. A causal theory of winning in sport, teoksessa Tännsjö, Torbjörn – Tamburrini, Claudio Marcello (eds.), Values in Sport, London 2000, s. 141–156.
- Carr, David*: What moral educational significance has physical education? A question in need of disambiguation, teoksessa McNamee, M. J. – Parry, S. J. (eds.), Ethics and Sport, London 1998, s. 119–133.
- Commission Staff Working Document, Action Plan “Pierre de Coubertin”. Accompanying document to the White Paper on Sport, COM (2007) 391 final, Brussels 2007.
- Commission Staff Working Document, The EU and Sport: Background and Context. Accompanying document to the White Paper on Sport, COM (2007) 391 final, Brussels 2007.
- Cozzillio, Michael J. – Levinstein, Mark S.*: Sports Law, Cases and Materials, Durham 1997.
- Dworkin, Ronald*: Taking Rights Seriously, Sixteenth Printing, Cambridge 1997.
- Eassom, Simon*: Games, rules, and contracts, teoksessa McNamee, M. J. – Parry, S. J. (eds.), Ethics and Sport, London 1998, s. 57–78.
- EG-rätten och svensk idrott, Rapport från en arbetsgrupp, Ds 1997:27.
- Erotuomarin eettiset periaatteet, Suomen Erotuomarien Liitto ry, Helsinki 2005.
- Grayson, Edward*: Sport and the Law, Second Edition, London 1994.
- Hagman, Jarmo*: Urheiluoikeus harrasteurheilijan näkökulmasta, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Urheiluoikeuden sarja 6, Turku 2004.
- Halila, Heikki*: Toimivaltajako yhdistyksissä, Helsinki 1993.
- Halila, Heikki*: Oikeudellistuva urheilu, Helsinki 2006.
- Halila, Heikki – Tarasti, Lauri*: Yhdistysoikeus, neljäs, uudistettu painos, Helsinki 2011. HE 309/1993 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
- Healey, Deborah*: Sport and the Law, Second Edition, Sydney 1996.
- Jyränki, Antero*: Uusi perustuslakimme, Turku 2000.
- Karapuu, Heikki*: Perusoikeuksien tausta ja yleinen sisältö, teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), Perusoikeudet, Helsinki 1999, s. 61–85.
- Kinnunen, Essi*: Mitä etuliite urheilu merkitsee oikeudessa?, teoksessa Halila, Heikki (toim.), Urheiluoikeuden yhdistys 10 vuotta, Urheilu ja oikeus 2004, Jyväskylä 2004, s. 54–71.
- Komission lehdistötiedote 30.10.2001 IP/01/1523.
- Krogmann, Mario*: Grundrechte im Sport, Berlin 1998.
- Loland, Sigmund*: Fair play: historical anachronism or topical ideal?, teoksessa McNamee, M. J. – Parry, S. J. (eds.), Ethics and Sport, London 1998, s. 79–103.

- Loland, Sigmund*: Justice and game advantage in sporting games, teoksessa Tännsjö, Torbjörn – Tamburrini, Claudio Marcello (eds.), *Values in Sport*, London 2000, s. 157–171.
- Länsineva, Pekka*: Perusoikeudet ja varallisuussuhteet, Helsinki 2002.
- MacCormick, Neil*: *Legal Reasoning and Legal Theory*, Oxford 1978.
- MacCormick, Neil*: *Legal Rights and Social Democracy. Essays in Legal and Political Philosophy*, Oxford 1982.
- McFee, Graham*: Spoiling. An indirect reflection of sport's moral imperative, teoksessa Tännsjö, Torbjörn – Tamburrini, Claudio Marcello (eds.), *Values in Sport*, London 2000, s. 172–182.
- McNamee, Mike*: Celebrating trust: virtues and rules in the ethical conduct of sports coaches, teoksessa McNamee, M. J. – Parry, S. J. (eds.), *Ethics and Sport*, London 1998, s. 148–168.
- Malmsten, Krister*: *Idrottens bestraffningsregler och Föreningsrätt*, Andra upplagan, Stockholm 1994.
- Mielityinen, Sampo*: *Vahingonkorvausoikeuden periaatteet*, Helsinki 2006.
- Muukkonen, Matti*: *Yhdistymisvapauden alkuperä ja sisältö*, Oikeus 2010, s. 396–417.
- Muukkonen, Matti – Sajama, Seppo*: Seuraako negatiivinen yhdistymisvapaus loogisesti positiivisesta yhdistymisvapaudesta?, Oikeus 2009, s. 49–55.
- Nafziger, James A. R.*: *International Sports Law*, New York 1988.
- Norros, Olli*: *Urheiluliigan organisointi*, Helsinki 2011.
- Parrish, Richard – Miettinen, Samuli*: *The Sporting Exception in European Union Law*, The Hague 2008.
- Pöyhönen, Juha*: *Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu*, Helsinki 1988.
- Pöyhönen, Juha*: *Uusi varallisuus oikeus*, Helsinki 2000.
- Rauste, Olli*: *Urheiluoikeus*, Helsinki 1997.
- Rawls, John*: *Oikeudenmukaisuusteoria*, Porvoo 1988.
- Steenbergen, Johan – Tamboer, Jan*: Ethics and the double character of sport, teoksessa McNamee, M. J. – Parry, S. J. (eds.), *Ethics and Sport*, London 1998, s. 35–53.
- Taxell, Lars Erik*: *Rätt och demokrati*, Åbo 1976.
- Taxell, Lars Erik*: *Om avtalsetik*, JFT 1979, s. 487–498.
- Taxell, Lars Erik*: *Avtalsrätt*, Stockholm 1997.
- Tietoisemmin, vastuullisemmin, kestävämmän, SLU-yhteisön reilun pelin ihanteet ja tavoitteet, SLU-julkaisusarja 5/2010.
- Timonen, Pekka*: *Urheilun oikeudellistumisesta urheiluoikeuteen oikeudenalana*, teoksessa Halila, Heikki (toim.), *Urheiluoikeuden yhdistys 10 vuotta, Urheilu ja oikeus 2004*, Jyväskylä 2004, s. 280–295.
- T. M. C. Asser Institut, *Study on the Equal Treatment of Non-Nationals in Individual Sports Competitions*, December 2010.
- Tolonen, Hannu*: *Yleisten oppien rakenteesta ja merkityksestä*, teoksessa Saarnilehto, Ari (toim.), *Juhlajulkaisu Allan Huttunen 1928 – 5/11 – 1988*, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja A. Juhlajulkaisut N:o 2, Turku 1988, s. 177–194.
- Tolonen, Hannu*: *Säännöt, periaatteet ja tavoitteet: Oikeuden, moraalin ja politiikan suhteesta*, Oikeustiede–Jurisprudentia 1989, s. 337–384.
- Tolonen, Hannu*: *Oikeudelliset teoriat ja oikeustiede: esimerkkinä sopimusoikeus*, Oikeus 1996, s. 2–16.

- Tolonen, Hannu:* Oikeuden tasot ja toiminnot. Tuorin kriittisen oikeuspositivismin tarkastelua, *Oikeus* 2000, s. 509–523.
- Tuori, Kaarlo:* Kriittinen oikeuspositivismi, Helsinki 2000.
- Tuori, Kaarlo:* Opetuksia ja väärikkäsityksiä, *Oikeus* 2001, s. 314–326.
- Tuori, Kaarlo:* Sosiaalisesta siviilioikeudesta myöhäismoderniin vastuuoikeuteen, *LM* 2002, s. 902–913. (Tuori 2002a)
- Tuori, Kaarlo:* Käsiteläinopin itsepuolustus, *LM* 2002, s. 1295–1320. (Tuori 2002b)
- Tuori, Kaarlo:* Oikeudenalajaotus – strategista valtapeliä ja normatiivista argumentaatiota, *LM* 2004, s. 1196–1224.
- Tuori, Kaarlo:* Oikeuden ratio ja voluntas, Helsinki 2007.
- Tuxill, Ceil – Wigmore, Sheila:* ”Merely Meat”? Respect for persons in sport and games, teoksessa McNamee, M. J. – Parry, S. J. (eds.), *Ethics and Sport*, London 1998, s. 104–115.
- Unger, Roberto Mangabeira:* The Critical Legal Studies Movement, *Harvard Law Journal* Vol. 96 1983, s. 561–675.
- Urheilun valkoinen kirja (KOM (2007) 391 lopullinen), Bryssel 2007.
- Weiler, Paul C. – Roberts, Gary R.:* Sports and the Law. Text, Cases, Problems, Second Edition, St. Paul 1998.
- Wilhelmsson, Thomas:* Senmodern ansvarsrätt. Privaträtt som redskap för mikropolitik, Helsingfors 2001.
- Woxholth, Geir:* Idrettens Sponsoravtaler, Otta 1993.

## OIKEUSTAPAUKSET

### EU:n tuomioistuin

- Asia 36/74 Walrave and Koch v. Association Union cycliste internationale, (1974) ECR 1405.
- Asia 13/76 Gaetano Doná v. Mario Mantero, (1976) ECR 1333.
- Asia C-415/93 ASBL v. Bosman, Royal club de liégeois SA v. Bosman and others, UEFA v. Bosman, (1995) I 4921.
- Yhdistetyt asiat C-51/96 ja C-191/97 Deliége v. Ligue francophone de judo et disciplines associées, Ligue belge de judo, Union européenne de judo, (2000) ECR I 2549.
- Asia C-176/96 Lehtonen and Castors v. FRBSB, (2000) ECR I 2681.
- Asia C-309/99 J. C. J. Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, (2002) ECR I 1577
- Asia C-519/04 P Meca-Medina ja Majcen v. komissio, (2006) ECR I 699.

### EU:n yleinen tuomioistuin

- Asia 313/02 David Meca-Medina ja Igor Majcen v. komissio, (2004) ECR II 3291

### Korkein oikeus

- KKO 1998:122

**Urheilun oikeusturvalautakunta**

Urheilun oikeusturvalautakunnan päätös 3/2009 Petersen-Dyggve; osallistumisoikeus.

Urheilun oikeusturvalautakunnan päätös 16/2011 Tampere United; kurinpito, kauden 2011 kilpailutoiminnasta sulkeminen.

## THE GENERAL PRINCIPLES OF SPORTS LAW

The present study examines the general principles of sports law. These principles define the fundamental values and aims of sports law, and therefore, form a solid normative basis for sports law. On the other hand, these general principles provide a perspective for an evaluation of concrete legal issues dealing with sports law. They can be used when applying legal norms and solving legal problems in the field of sports law. Here the question is one of the interplay of different legal norms.

Sports law has three general principles. The first is the freedom principle which is based on the idea of an individual's central role in sports law. Individuals can use their freedom by participating in different competitions and sporting activities. Furthermore, individuals can organize and form different organizations in order to support sporting activities. Sports clubs and federations have an essential role when organizing sporting activities. A central task for sports law is to ensure that individuals can use freedoms guaranteed under the legal order in an appropriate way in sport. It is also important from a legal perspective that sports clubs and federations can actually function independently and according to their internal goals.

The second principle is the one of fair play. Sport and sports law are based on certain core values. Fair play is the most important value in sport. Everybody should have an equal opportunity to participate in sporting activities. Gaining an advantage in sporting competition by using artificial or unethical methods is forbidden. The fair play principle belongs to the core area of sport and sports law. The material justification of the fair play principle is based on fairness as a fundamental value in a democratic society. Since fairness is a multi-dimensional concept, the relevant content of the fair play principle in the current context has to be defined. This principle can be divided into two aspects. First, formal fair play can be defined as a necessary condition for actions in accordance with formal rules. However, these rules have to be interpreted for games to be realized in practice. Second, informal fair play deals with the fact that sport is embedded within in a wider network of more general values and norms. This is a question of the spirit in which the game is played.

The third principle involves the functioning of sports competitions. There are many forms of sporting activities. Competition and leagues form the most visible part of sport. The specific features concerning competitions and their organization have to be taken into legal consideration. These features deal with, for example, the uncertainty of results, the integrity of sport and the competitive balance between different clubs. The functioning

of sports competitions can be defined as one of the general principles of sports law. This principle has an economic basis which is related to sports markets and efficiency factors. On the other hand, the proper functioning of sports competitions is a precondition for individual freedom and fair play in sports. Therefore, there is an interface between the functioning of sports competitions principle, the freedom principle and the fair play principle.

The general principles of sports law open up a broad perspective for sports and sports law. These principles form a starting point for evaluating the relationship between sports law and other branches of law. These relationships should be evaluated in a systematic way, and this is a question of consistency and coherency. The evaluation may be based on balancing different legal principles.